

Ewelina Czujko-Moszyk
Adam Szabelski

Materiały pomocnicze dla nauczycieli - Wiedza o Unii Europejskiej



2025

SPIIS TREŚCI

<u>Zamiast wstępu</u>	<u>2</u>
<u>Rozdział 1 Demokracja</u>	<u>4</u>
<u>Rozdział 2 Różnorodność</u>	<u>12</u>
<u>Rozdział 3 Solidarność</u>	<u>14</u>
<u>Rozdział 4 Prawa Człowieka</u>	<u>18</u>
<u>Rozdział 5 Ochrona Dzieci</u>	<u>20</u>
<u>Rozdział 6 Praworządność</u>	<u>24</u>
<u>Rozdział 7 Otwartość</u>	<u>28</u>
<u>Rozdział 8 Ochrona Prywatności</u>	<u>32</u>
<u>Rozdział 9 Godność ludzka</u>	<u>35</u>
<u>Rozdział 10 Równość</u>	<u>37</u>
<u>Rozdział 11 Wolność</u>	<u>42</u>
<u>Rozdział 12 Wspólnota</u>	<u>46</u>
<u>Dodatek dydaktyczny</u>	<u>49</u>



ZAMIAST WSTĘPU

Droгие Nauczycielki i Nauczyciele,

Oddajemy w Państwa ręce zbiór materiałów pomocniczych, który stanowi uzupełnienie i rozwinięcie podręcznika opublikowanego na początku 2025 roku *Wiedza o Unii Europejskiej. Podręcznik dla nauczyciela*. Przygotowaliśmy to uzupełnienie z myślą o codziennej pracy dydaktycznej – tak, by wspierał Państwa nie tylko podczas lekcji poświęconych tematyce unijnej, ale również podczas zajęć z innych przedmiotów, np.: wiedzy o społeczeństwie, historii, godzin wychowawczych, etyki czy pracy projektowej, której coraz częściej nie brakuje we współczesnej szkole.

Wierzimy, że tematyka Unii Europejskiej może być punktem wyjścia do szerszej refleksji nad rolą obywatela, wartościami demokratycznymi, historią integracji i współczesnymi wyzwaniem społecznymi.

W zbiorze znajdą Państwo gotowe scenariusze lekcji, inspiracje do zajęć oraz pomysły, które można elastycznie modyfikować do realiów danej klasy. Lista tematów zamieszczona w spisie treści pokazuje, jak szerokie zastosowanie mogą mieć proponowane materiały – nie są one przypisane sztywno do jednego przedmiotu czy poziomu nauczania, lecz dają możliwość swobodnego wyboru i łączenia treści międzyprzedmiotowo. Naszym celem było stworzenie narzędzia, które daje przestrzeń do kreatywności i twórczej pracy z uczniami.

Oprócz propozycji zajęć, zestaw zawiera również dodatkowe wskazówki metodyczne – praktyczne podpowiedzi i refleksje, które nie znalazły się w podręczniku, a które mogą stanowić cenny element Państwa warsztatu pracy. Znajdą tu Państwo między innymi sugestie dotyczące pracy z grupą, prowadzenia dyskusji czy rozwijania kompetencji obywatelskich.

Mamy nadzieję, że materiały te będą nie tylko wsparciem w planowaniu zajęć, ale także inspiracją do rozmów z uczniami o świecie, w którym żyjemy – i o tym, jak możemy go wspólnie kształtować.

Z serdecznymi pozdrowieniami,
Ewelina Czujko-Moszyk
Adam Szabelski



DEMOKRACJA



ZADANIE ANALITYCZNE

ZADANIE: WYMIENŃ CZYNNIKI DEMOKRATYZACJI W EUROPIE ZACHODNIEJ PO 1945 ROKU

Cel zadania:

Uczniowie poznają i analizują główne czynniki sprzyjające demokratyzacji społeczeństw Europy Zachodniej w II połowie XX wieku, rozwijając umiejętność myślenia przyczynowo - skutkowego oraz pracy z pojęciami społecznymi.

Przykładowe odpowiedzi:

1. Rozwój gospodarczy i dobrobyt: Wzrost gospodarczy po II wojnie światowej oraz wprowadzenie planu Marshalla, przyczynił się do stabilizacji ekonomicznej i wzrostu dobrobytu społeczeństw. To z kolei wpłynęło na wzrost zadowolenia i poczucia bezpieczeństwa, co sprzyjało demokratyzacji.
2. Rozwój praw człowieka i obywatelskich: Wzrost świadomości praw człowieka i obywatelskich, wraz z rozwojem organizacji międzynarodowych, takich jak ONZ i Rada Europy, przyczynił się do wzrostu demokratycznych standardów i ochrony praw jednostki.
3. Rozwój instytucji demokratycznych: Rozwój instytucji demokratycznych, takich jak parlamenty, partie polityczne i systemy wyborcze, przyczynił się do wzrostu demokratycznych praktyk i kultury politycznej.

Sposób realizacji:

1. Praca indywidualna lub w parach
 - Poproś uczniów o samodzielne lub zespołowe wypisanie czynników, które ich zdaniem przyczyniły się do rozwoju demokracji w Europie Zachodniej po II wojnie światowej. Zachęć ich do korzystania zarówno z podręcznika, jak i własnej wiedzy ogólnej.
2. Dyskusja klasowa:
 - Po wykonaniu zadania zaproś uczniów do omówienia ich odpowiedzi na forum klasy i zapisania na kartkach przyczepiając do tablicy. Wspólnie spróbujcie pogrupować czynniki według kategorii (np. gospodarcze, społeczne, polityczne, kulturowe).
3. Podsumowanie:
 - Na zakończenie lekcji możecie wyświetlić przykładowe odpowiedzi (lub przygotować z klasą matrycę na tablicy - poszeregować czynniki według istotności od najbardziej do najmniej istotnego)

Wskazówka:

Jeśli czas pozwoli, możesz zaproponować uczniom rozszerzenie zadania:

- Zastanówcie się, czy podobne procesy demokratyzacji zachodziły w innych częściach świata w tym samym okresie?
- Jakie były podobieństwa, a jakie różnice?





ZAMIAST POWTÓRKI: QUIZ PO ZADANIU ANALITYCZNYM

1. Jaki program gospodarczy wspierał odbudowę Europy po II wojnie światowej?
 - a) Plan Roosevelta
 - b) Plan Schumana
 - c) Plan Marshalla
 - d) Plan Trumana
2. Która organizacja międzynarodowa promuje prawa człowieka od 1945 roku?
 - a) WWF
 - b) OBWE
 - c) EWG
 - d) ONZ
3. Co symbolizuje rozwój instytucji takich jak parlamenty i partie polityczne?
 - a) rozwój demokracji przedstawicielskiej
 - b) rozwój samorządu
 - c) rozwój społeczeństwa obywatelskiego
 - d) rozwój rządu
4. Jak nazywa się dokument przyjęty przez Radę Europy dotyczący praw człowieka?
 - a) Powszechna Deklaracja Praw Człowieka
 - b) Europejska Konwencja Praw Człowieka
 - c) Międzynarodowa Konwencja Praw Człowieka
5. Dobrobyt ekonomiczny sprzyjał demokratyzacji społeczeństw:
 - a) prawda
 - b) fałsz
6. Które dwa europejskie państwa były głównymi inicjatorami powstania Europejskiej Wspólnoty Węgla i Stali (1951)?
 - a) Wielka Brytania i Francja
 - b) Francja i Niemcy
 - c) Niemcy i Włochy
 - d) Francja i Włochy
7. Jakie wydarzenie polityczne z 1989 roku symbolizuje upadek reżimów autorytarnych w Europie Środkowo-Wschodniej?
 - a) Pierestrojka
 - b) Przyznanie pokojowej nagrody Nobla Lechowi Wałęsie
 - c) Upadek Muru Berlińskiego
 - d) Rozpad Związku Radzieckiego
8. Jak nazywa się traktat podpisany w 1957 roku, który dał początek Unii Europejskiej?
 - a) Traktat Rzymski
 - b) Traktat Lizboński
 - c) Traktat Brukselski
9. Co zwiększa dostęp do informacji w demokratycznym społeczeństwie?
 - a) rząd
 - b) samorząd
 - c) środki masowego przekazu

Klucz: 1c, 2d, 3a, 4b, 5a, 6b, 7c, 8a, 9c





DEMOKRACJA: QUIZ OGÓLNY

1. Który kraj jest najstarszą demokracją parlamentarną?
 - a) Wielka Brytania
 - b) Francja
 - c) Szwajcaria
 - d) Grecja
2. Co oznacza termin "demokracja"?
 - a) rządy ludzi/ludu
 - b) rządy prawa
 - c) rządy mniejszości
 - d) dyktatura
3. Jak wygląda podział władzy w systemie demokratycznym?
 - a) wojsko, policja, media
 - b) administracja publiczna, edukacja, transport
 - c) władza ustawodawcza, wykonawcza i sędziowska
 - d) organizacje pozarządowe, partie polityczne, think tanki
4. Czym zajmuje się Rada Europy?
 - a) promowaniem współpracy między państwami członkowskimi UE
 - b) ochroną praw człowieka i demokracji
 - c) koordynacją działań NATO
 - d) rozwojem ekonomicznym Afryki
5. Przykładem demokracji uczestniczącej (partycypacyjnej) jest:
 - a) budżet obywatelski
 - b) absencja wyborcza
 - c) przymus wyborczy
 - d) kampania wyborcza
6. Porozumienie partii politycznych w celu powołania wspólnego rządu, to:
 - a) służba cywilna
 - b) koalicja rządowa
 - c) opozycja parlamentarna
 - d) koalicja wyborcza
7. Który z tych krajów jest uważany za ojczyznę demokracji?
 - a) Grecja
 - b) Rzym
 - c) Francja
 - d) Stany Zjednoczone
8. Jak nazywa się prawo obywateli do bezpośredniego zgłaszania projektów ustaw lub zmian w prawie?
 - a) referendum
 - b) inicjatywa obywatelska
 - c) veto ludowe
 - d) konsultacje społeczne
9. Co jest podstawowym warunkiem funkcjonowania demokracji?
 - a) bogactwo państwa
 - b) wolność mediów i wolne wybory
 - c) jedność narodowa
 - d) brak opozycji politycznej

KLUCZ: 1d, 2a, 3c, 4b, 5a, 6b, 7a, 8b, 9b





SCENARIUSZ LEKCJI: SYMULACJA WYBORÓW

Cele lekcji:

- Uczeń rozumie podstawowe zasady funkcjonowania demokracji i wyborów.
- Uczeń potrafi współpracować w grupie, tworząc program wyborczy.
- Uczeń potrafi analizować czynniki wpływające na decyzje wyborców.
- Uczeń rozwija umiejętności argumentowania i prezentowania własnych poglądów.

1. Wprowadzenie (5 min)

- Krótkie przypomnienie zasad demokracji i roli wyborów.
- Wyjaśnienie celu dzisiejszych zajęć: "Dzisiaj sami zorganizujecie wybory i dowiedziecie się, co wpływa na decyzje wyborców."

2. Podział na grupy (5 min)

- Wybór dwóch grup:
 - Partia rządząca
 - Partia opozycyjna
- Pozostali uczniowie zostają mianowani członkami komisji wyborczej (odpowiedzialnymi za przygotowanie urny i kart do głosowania).

3. Praca w grupach (15 min)

- Każda partia przygotowuje własny program wyborczy – 3–5 kluczowych punktów/programów (hasła, obietnice, propozycje działań).
- Komisja wyborcza przygotowuje:
 - urnę wyborczą
 - karty do głosowania (na kartkach: nazwa partii + kratki do zaznaczenia wyboru).

4. Kampania wyborcza (10 min)

- Każda partia prezentuje swój program przed klasą (ok. 3 minuty na grupę).
- Można przygotować krótkie plakaty lub hasła reklamowe.

5. Głosowanie (5 min)

- Każdy uczeń oddaje głos do urny.
- Komisja wyborcza liczy głosy i ogłasza wyniki.

6. Analiza wyników i dyskusja (10 min)

- Rozmowa kierowana pytaniami:
 - Co przekonało Was do oddania głosu na daną partię?
 - Czy liczył się bardziej program, sposób prezentacji, a może sympatie osobiste?
 - Co jest ważne w prawdziwych kampaniach wyborczych?
 - Jakie elementy wpływają na wybory w demokratycznym państwie?

7. Podsumowanie (5 min)

- Krótkie przypomnienie roli świadomych wyborców w demokracji.

Wniosek:

Demokracja to nie tylko głosowanie, ale świadome wybieranie na podstawie propozycji, wartości i zaufania do kandydatów.



Urna wyborcza. Źródło: Wikipedia



SCENARIUSZ LEKCJI: SYMULACJA PRACY PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO

Cele lekcji:

- Uczeń poznaje strukturę i rolę Parlamentu Europejskiego.
- Uczeń rozumie proces legislacyjny w instytucjach unijnych.
- Uczeń rozwija umiejętność pracy zespołowej, negocjacji i kompromisu.
- Uczeń analizuje, jakie czynniki wpływają na podejmowanie decyzji politycznych.

1. Wprowadzenie (5 min)

- Krótkie przypomnienie roli Parlamentu Europejskiego:
- Co to za instytucja?
- Jakie ma kompetencje?
- Czym są grupy polityczne i dlaczego są ważne?
- Wyjaśnienie celu lekcji: "Stworzymy własny Parlament Europejski i przegłosujemy własne ustawy."

2. Podział na grupy (5 min)

Uczniowie losowo lub według preferencji dzielą się na 8 grup reprezentujących partie polityczne Europarlamentu (stan na 2025 r.):

- Europejska Partia Ludowa (Chrześcijańscy Demokraci)
- Postępowy Sojusz Socjalistów i Demokratów
- Patrioci za Europą
- Europejscy Konserwatyści i Reformatorzy
- Renew Europe
- Zieloni / Wolne Przymierze Europejskie
- Lewica GUE/NGL
- Europa Suwerennych Narodów

3. Tworzenie projektów ustaw (15 min)

- Każda partia przygotowuje 1–2 projekty ustaw (np. ochrony środowiska, migracji, polityki zdrowotnej, edukacji, bezpieczeństwa itd.)
- Projekty powinny zawierać:
 - tytuł ustawy
 - główne założenia (3–5 punktów)



Parlament Europejski

Logo Parlamentu Europejskiego. Źródło: Wikipedia

4. Obrady Parlamentu (15 min)

- Każda partia po kolei prezentuje swoje projekty ustaw (ok. 2–3 minuty na prezentację).
- Pozostałe partie mogą zadać 1 pytanie do przedstawionego projektu.

5. Głosowanie (5 min)

- Uczniowie głosują nad każdym projektem: „za”, „przeciw” lub „wstrzymuję się”.
- Można głosować przez podniesienie ręki

6. Analiza i dyskusja (10 min)

- Rozmowa kierowana pytaniami:
 - Dlaczego niektóre ustawy zostały przyjęte, a inne odrzucone?
 - Czy głosowaliście zgodnie z interesami swojej grupy?
 - Czy były jakieś kompromisy lub sojusze między grupami?
 - Jak w rzeczywistości wygląda budowanie większości w Parlamencie Europejskim?
 - Jakie są konsekwencje przyjęcia lub odrzucenia ustaw?

7. Podsumowanie (5 min)

- Refleksja: Co jest trudniejsze – stworzenie dobrej ustawy, czy przekonanie innych do jej poparcia?
- Krótkie przypomnienie znaczenia kompromisów i współpracy w demokratycznych instytucjach.



MATERIAŁY POMOCNICZE DO PRACY NA LEKCJI: PARLAMENT EUROPEJSKI W NASZEJ KLASIE

SZABLON PROJEKTU USTAWY

Tytuł ustawy: _____

Grupa polityczna: _____

Opis ustawy (3–5 głównych punktów):

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

5. _____

Uzasadnienie (krótkie, 2-3 zdania):

- _____
- _____

KARTA WYNIKÓW GŁOSOWANIA

Tytuł ustawy: _____

Wyniki głosowania:

- Liczba głosów "ZA": _____
- Liczba głosów "PRZECIW": _____
- Liczba głosów "WSTRZYMUJĘ SIĘ": _____

Decyzja:

Ustawa przyjęta

Ustawa odrzucona



GRA EDUKACYJNA: KIM JESTEM?

Cel gry:

- Utrwalenie wiedzy o postaciach zasłużonych dla rozwoju demokracji w Europie.
- Rozwijanie umiejętności zadawania logicznych pytań.
- Ćwiczenie pracy zespołowej i krytycznego myślenia.

Gra może być formą utrwalenia wiedzy na temat postaci zasłużonych dla rozwoju demokracji dlatego warto podczas wcześniejszych lekcji wplatać krótkie noty biograficzne ważniejszych osób.

1. Przygotowanie

- Przygotuj zestaw kart bohaterów demokracji (możesz wykorzystać karty z kolejnej strony).
- Karty ułóż odwrócone obrazkiem do dołu.
- Opcjonalnie: przygotuj klepsydrę lub minutnik (dla ograniczenia czasu jednej rundy).

2. Instrukcja dla uczniów:

- Każdy gracz po kolei losuje jedną kartę (tak, aby nie widzieli jej inni).
- Rozpoznaje osobę na karcie, ale NIE mówi głośno, kto to jest.
- Pozostali gracze zadają pytania zamknięte, np.:
 - Czy ta osoba żyła w XX wieku?
 - Czy była politykiem?
 - Czy pochodziła z Niemiec?
- Gracz odpowiada tylko "tak" lub "nie".
- Kto pierwszy odgadnie wybraną osobę, zdobywa 1 punkt.
- Następnie kolejka przechodzi na następnego ucznia.

3. Zasady dodatkowe (opcjonalnie, dla większej dynamiki):

- Ograniczenie czasu na odgadnięcie osoby (np. 3 minuty).
- Można ustalić limit zadawanych pytań (np. max 10 pytań na jedną osobę).
- Po odgadnięciu warto krótko przypomnieć, kim była ta osoba i jakie miała zasługi dla demokracji.

4. Podsumowanie:

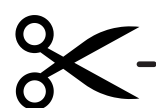
- Po zakończeniu wszystkich rund zrób krótką rozmowę:
 - Które osoby były najtrudniejsze do odgadnięcia?
 - Czego nowego dowiedzieliśmy się o historii demokracji w Europie?
 - Co łączy wszystkie te postacie?













Wskazówki dla nauczyciela:

- Jeśli uczniowie mają problem z przypomnieniem sobie, kto to jest – można przygotować także krótką ściągę z opisami postaci.
- W razie potrzeby możesz też przygotować wersję gry, w której uczniowie sami tworzą nowe karty podczas lekcji.



GRA EDUKACYJNA: KIM JESTEM?



			
Václav Havel	Lech Wałęsa	Tadeusz Mazowiecki	Robert Schuman
			
Konrad Adenauer	Jean Monnet	Anna Walentynowicz	Adam Michnik
			
Alcide De Gasperi	Paul – Henri Spaak	Winston Churchill	Jacek Kuroń



RÓŻNORODNOŚĆ



SCENARIUSZ LEKCJI: RÓŻNORODNOŚĆ KULTUROWA

TEMAT LEKCJI:

ZNACZENIE KULTURY I RÓŻNORODNOŚCI KULTUROWEJ W SPOŁECZEŃSTWIE

Cele lekcji:

- Uczeń potrafi wyjaśnić pojęcie „kultura”,
- Uczeń rozpoznaje różne elementy kultury,
- Uczeń potrafi zaprezentować wybrane aspekty kultury danej społeczności,
- Uczeń rozwija umiejętność pracy zespołowej i zadawania pytań,
- Uczeń dostrzega znaczenie różnorodności kulturowej w świecie współczesnym.

1. Wprowadzenie (10 min)

- Nauczyciel zapisuje na tablicy hasło „kultura” i pyta uczniów czym ona jest.
- Uczniowie zgłaszają swoje pomysły, a nauczyciel je zapisuje w formie mapy myśli.
- Następnie nauczyciel przywołuje do tablicy jednego z uczniów i przedstawia definicję, a uczeń ma zapisać na mapie myśli brakujące elementy:

Kultura to zbiór wartości, norm, tradycji, zwyczajów i wierzeń charakterystycznych dla danej społeczności. Obejmuje język, sztukę, religię, edukację, politykę, ekonomię i wiele innych aspektów życia społecznego.

- Po ustaleniu definicji nauczyciel dopytuje uczniów:
 - a) Czy kultura to tylko sztuka?
 - b) Czy każda społeczność ma swoją własną kulturę?

2. Podział na grupy (20-25 min)

- Uczniowie dzielą się na 4–5 grup (w zależności od liczby uczniów).
- Każda grupa losuje lub wybiera kulturę lub narodowość, którą będzie reprezentować, np.:
 - kultura francuska,
 - kultura polska,
 - kultura niemiecka,
 - kultura hiszpańska,
 - kultura włoska.
- Zadanie dla grupy: przygotujcie krótką prezentację zawierającą: najważniejsze tradycje i zwyczaje, charakterystyczne elementy (język, święta, kuchnia, muzyka, sztuka), ciekawostki o danej kulturze.
- Grupy mogą przygotować plakat lub prezentację ustną.

3. Prezentacje grup i quiz pytań (15–20 minut)

- Każda grupa przedstawia swoją kulturę w 3–5 minut.
- Po każdej prezentacji ustalane są podobieństwa i różnice od innych kultur oraz analizujemy czego się dowiedzieliśmy.





RÓŻNORODNOŚĆ: QUIZ OGÓLNY

QUIZ:

1. Kulture o silnych cechach indywidualistycznych znajdziemy głównie w:
 - a) Azji i Afryce
 - b) Europie i Ameryce
2. Interpretowanie i ocenianie innych kultur w kategoriach kultury własnej, to:
 - a) Relatywizm kulturowy
 - b) Etnocentryzm
 - c) Wielokulturowość społeczeństw
3. Który z tych krajów jest najbardziej zróżnicowany pod względem etnicznym?
 - a) Japonia
 - b) Brazylia
 - c) Chiny
 - d) Indie
4. Który z tych krajów jest najbardziej zróżnicowany pod względem kulturowym?
 - a) Francja
 - b) Stany Zjednoczone
 - c) Włochy
 - d) Australia
5. Kiedy obchodzony jest Europejski Dzień Języków?
 - a) 26 września
 - b) 25 października
 - c) 27 listopada
 - d) 28 grudnia
6. Ile języków urzędowych jest w Unii Europejskiej?
 - a) 24
 - b) 20
 - c) 23
 - d) 25
7. Który z poniższych języków nie jest językiem urzędowym UE?
 - a) polski
 - b) niemiecki
 - c) francuski
 - d) turecki
8. Jakie hasło promuje różnorodność kulturową w Unii Europejskiej?
 - a) "Razem w różnorodności"
 - b) "Jedność w różnorodności"
 - c) "Wielokulturowość bez granic"
 - d) "Wspólna kultura Europy"
9. Która instytucja Unii Europejskiej zajmuje się promowaniem kultury i różnorodności językowej?
 - a) Europejski Bank Centralny
 - b) Europejski Trybunał Sprawiedliwości
 - c) Komisja Europejska
 - d) Europejska Agencja Kosmiczna

Klucz: 1b, 2b, 3d, 4b, 5a, 6a, 7d, 8b, 9c





SOLIDARNOŚĆ



SCENARIUSZ LEKCJI 1: SOLIDARNOŚĆ W LITERATURZE

TEMAT LEKCJI: SOLIDARNOŚĆ I WSPÓŁPRACA W LITERATURZE

Cele lekcji:

- Wyszukiwanie i interpretowanie fragmentów literatury promujących wartości solidarności i współpracy.
- Rozwijanie umiejętności pracy zespołowej.
- Refleksja nad znaczeniem solidarności w życiu codziennym.

1. Wprowadzenie (5 minut)

- Krótka rozmowa: Co to jest solidarność? Dlaczego współpraca jest ważna?

2. Zadanie główne (20 minut)

- Uczniowie indywidualnie lub w parach wyszukują fragment książki, opowiadania lub wiersza promującego solidarność i współpracę.
- Następnie wybierają fragment do wspólnego przeczytania na forum klasy.

3. Wspólne czytanie i dyskusja (20 minut)

- Czytamy wybrane fragmenty.
- Rozmawiamy: Jakie wartości przedstawia tekst? Dlaczego warto być solidarnym?

4. Podsumowanie (5 minut)

- Krótka refleksja: Gdzie w codziennym życiu widzimy solidarność?





SCENARIUSZ LEKCJI 2: PLAKAT LUB GRA EDUKACYJNA

TEMAT: HISTORIA NSZZ „SOLIDARNOŚĆ” – BOHATEROWIE I WARTOŚCI

Cele lekcji:

- Poznanie historii i znaczenia NSZZ „Solidarność”.
- Wskazanie postaci, które poświęciły się dla innych.
- Praca zespołowa przy tworzeniu plakatu.

1. Wprowadzenie (10 min)

Krótką prezentacją nauczyciela o NSZZ „Solidarność” i jej znaczeniu.

2. Zadanie główne (25 minut)

1. Uczniowie dzielą się na grupy.
2. Każda grupa tworzy fragment wspólnego plakatu:
 - Postacie ważne dla Solidarności (np. Lech Wałęsa, Anna Walentynowicz).
 - Symbole (np. logo Solidarności, biało-czerwona flaga).
 - Hasła o wolności i solidarności.

3. Prezentacja plakatów (10 minut)

- Każda grupa omawia swoją część plakatu.

4. Podsumowanie (5 minut)

- Dlaczego wartości Solidarności są nadal aktualne?

UWAGI DO PLANOWANIA LEKCJI Z ZAKRESU SOLIDARNOŚCI:

Jeśli dysponujemy większą ilością czasu lub chcemy zadać uczniom ciekawy projekt do wykonania wówczas możemy im zaproponować stworzenie gry edukacyjnej z zakresu historii NSZZ „Solidarność” zamiast lub oprócz plakatu po krótkiej prezentacji nauczyciela do tematu.

GRA EDUKACYJNA:

Propozycja elementów gry planszowej o Solidarności:

1. Plansza:

- Ścieżka z polami prowadząca od „Strajków w Stoczni Gdańskiej” (sierpień 1980 r.) do „Wolnych Wyborów” (czerwiec 1989 r.).
- Pola specjalne:
 - Pole Wydarzenie – losuj kartę wydarzenia.
 - Rzut monetą – jeśli orzeł, idź do przodu o 2 pola, jeśli reszka, stoisz kolejkę.
 - Pytanie Historyczne – odpowiedz poprawnie, aby iść dalej.

2. Karty Wydarzeń:

- Strajk w Hucie Katowice – przesuwasz się o 3 pola do przodu.
- Stan wojenny 1981 – cofasz się o 3 pola.
- Porozumienia Sierpniowe – dodatkowy rzut kostką.

3. Karty Pytania:

- Pytania związane z Solidarnością i historią Polski lat 80, np.:
 - Kiedy podpisano Porozumienia Sierpniowe?
 - Kto był pierwszym przewodniczącym Solidarności?
 - Co symbolizowała „Solidarność” dla społeczeństwa PRL?

6. Zasady gry:

- Gracze poruszają się po planszy, odpowiadają na pytania, losują karty wydarzeń.
- Celem jest dotarcie do końca planszy i uzyskanie jak największej liczby punktów za dobre odpowiedzi.

7. Dodatkowe mechaniki:

- Solidarność: Gracze mogą tworzyć aliance – jeśli ktoś jest zablokowany, może poprosić innego gracza o pomoc (np. odpowiedź za cenę oddania punktu).
- Stan Wojenny: W określonych momentach wszyscy gracze muszą zatrzymać ruch na jedną kolejkę.





SCENARIUSZ LEKCJI 3: SOLIDARNOŚĆ MIĘDZYPOKOLENIOWA

TEMAT LEKCJI: SOLIDARNOŚĆ MIĘDZYPOKOLENIOWA – WSPÓLNE WYZWANIA RÓŻNYCH GENERACJI

Cele lekcji:

- Rozwijanie zrozumienia dla różnych pokoleń.
- Umiejętność dostrzegania podobieństw i różnic między grupami społecznymi.
- Rozwijanie empatii i kompetencji społecznych.

1. Wprowadzenie (5 minut)

- Krótka rozmowa: Co to jest solidarność międzypokoleniowa?

2. Zadanie główne (20 minut)

Uczniowie dzielą się na dwie grupy:

- Grupa A – młodsze pokolenie (np. osoby w wieku uczniów),
- Grupa B – starsze pokolenie (np. osoby 60+).

Każda grupa przygotowuje:

- charakterystykę swojego pokolenia,
- wyzwania, stereotypy, rolę w społeczeństwie.

3. Prezentacje grup i dyskusja (15 minut)

- Prezentacje obu grup.

4. Podsumowanie (5 minut)

- Co możemy zrobić, aby wzmacniać solidarność między pokoleniami?

Na kolejnej lekcji lub w ramach projektu można wybrać jedną z następujących prac kreatywnych do pracy indywidualnej lub zespołowej:

1. Pisanie listu

Uczniowie piszą list do przedstawiciela innego pokolenia (np. dziadka, babci lub przyszłego pokolenia), w którym opisują:

- Wyzwania swojego pokolenia.
- Czego chcieliby nauczyć się od starszych/młodszych.
- Jak wyobrażają sobie wspólne budowanie przyszłości.

2. Międzypokoleniowe „drzewo marzeń”

- Uczniowie przygotowują symboliczne drzewo (np. na dużym arkuszu papieru).
- Każdy dopisuje na "liściu" jedno marzenie lub potrzebę swojego pokolenia oraz propozycję, jak inne pokolenie może je wesprzeć.

3. Mini-scenki teatralne

Grupy uczniów przygotowują krótkie scenki:

- Spotkanie młodego i starszego pokolenia, które uczą się od siebie nawzajem.
- Konflikt pokoleń i sposób na jego rozwiązanie poprzez solidarność.

4. Mapa wyzwań pokoleń

Uczniowie rysują dużą mapę wyzwań:

- Po jednej stronie — wyzwania młodych.
- Po drugiej stronie — wyzwania starszych.
- W środku — punkty współpracy i solidarności.



QUIZ: SOLIDARNOŚĆ

QUIZ

- Wskaż artykuł Konstytucji RP, który określa obowiązki każdego obywatela Polski dotyczące ochrony środowiska?
 - Art. 83. Każdy ma obowiązek przestrzegania prawa Rzeczypospolitej Polskiej.
 - Art. 84. Każdy jest obowiązany do ponoszenia ciężarów i świadczeń publicznych, w tym podatków, określonych w ustawie.
 - Art. 85. Obowiązkiem obywatela polskiego jest obrona Ojczyzny.
 - Art. 86. Każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa ustawa.
- Instytucja powołana do realizacji ważnych celów społecznych, która działa dzięki wykorzystaniu posiadanego przez siebie majątku, to:
 - Związek zawodowy
 - Fundacja
 - Partia polityczna
 - Samorząd zawodowy
- Obszarami aktywności organizacji pozarządowych mogą być:
 - Edukacja
 - kultura i sztuka
 - rozwój lokalny
 - Wszystkie powyższe i jeszcze wiele innych.
- Przykładem rodzącego się społeczeństwa obywatelskiego w okresie PRLu były:
 - Komitet Obrony Robotników (KOR)
 - Ruch Obrony Praw Człowieka i Obywatela
 - NSZZ "Solidarność"
 - Wszystkie powyższe i jeszcze wiele innych.
- Kiedy obchodzony jest Światowy Dzień Przeciwdziałania Skrajnemu Ubóstwu?
 - 17 października
 - 18 listopada
 - 19 listopada
 - 20 grudnia
- Jakie jest główne przesłanie Światowego Dnia Przeciwdziałania Skrajnemu Ubóstwu?
 - promowanie edukacji o przyczynach ubóstwa
 - zwiększenie świadomości na temat skrajnego ubóstwa na świecie
 - zachęcanie do działań na rzecz zmniejszenia nierówności społecznych
 - wszystkie powyższe
- Jakie są główne przyczyny skrajnego ubóstwa?
 - brak dostępu do edukacji
 - bezrobocie
 - brak dostępu do żywności
 - wszystkie powyższe

Klucz: 1d, 2b, 3d, 4d, 5a, 6d, 7d



PRAWA CZŁOWIEKA



SCENARIUSZ LEKCJI: INSTYTUCJE CHRONIĄCE PRAWA CZŁOWIEKA

TEMAT LEKCJI: INSTYTUCJE KRAJOWE I MIĘDZYNARODOWE ZAJMUJĄCE SIĘ OCHRONĄ PRAW CZŁOWIEKA.

Cele lekcji:

- Uczniowie poznają wybrane instytucje chroniące prawa człowieka.
- Uczniowie rozwijają umiejętności pracy zespołowej i prezentowania informacji.
- Uczniowie uczą się zadawania pytań i prowadzenia dyskusji.
- Uczniowie rozumieją znaczenie wsparcia dla organizacji zajmujących się ochroną praw człowieka.

1. Wprowadzenie (5 minut)

- Krótka rozmowa kierowana: Czym są prawa człowieka? Dlaczego ich ochrona jest ważna?
- Wprowadzenie do tematu lekcji: przedstawienie, że istnieją instytucje i organizacje, które aktywnie chronią prawa człowieka.

2. Podział na zespoły i przydział instytucji (5 minut)

- Uczniowie dzielą się na zespoły 4–5 osobowe.
- Każda zespół losuje lub wybiera jedną z instytucji: ONZ, UE, Amnesty International, Human Rights Watch, Rada Europy, UNICEF (w kontekście praw dziecka)

3. Praca w grupach (20 minut)

Każdy zespół przygotowuje krótką prezentację w formie plakatu, prezentacji ustnej lub krótkiej scenki z hasłami kampanii, odpowiadając na pytania:

- Jakie prawa człowieka szczególnie chroni ta instytucja?
- W jaki sposób monitoruje przestrzeganie praw człowieka?
- Jak reaguje na naruszenia praw człowieka?
- Podaj jeden przykład konkretnego działania (akcja, raport, kampania).

4. Prezentacje grup (15 minut)

- Każda grupa przedstawia swoje wyniki w ciągu 2–3 minut.
- Pozostali uczniowie zadają minimum 1–2 pytania po każdej prezentacji.

5. Podsumowanie i refleksja (10 minut)

Pytania podsumowujące:

- Która instytucja zrobiła na was największe wrażenie? Dlaczego?
- Jak możemy sami wspierać ochronę praw człowieka?





QUIZ: PRAWA CZŁOWIEKA

1. Który dokument jest uważany za fundament współczesnych praw człowieka?
 - a) Powszechna Deklaracja Praw Człowieka
 - b) Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych
 - c) Konwencja o Prawach Dziecka
 - d) Karta Narodów Zjednoczonych

2. Co oznacza termin "prawa człowieka"?
 - a) Prawa, które przysługują każdemu człowiekowi bez względu na rasę, płeć, religię czy narodowość
 - b) Prawa, które są przyznawane przez państwo w zależności od sytuacji społecznej i ekonomicznej
 - c) Prawa, które są przyznawane tylko osobom pełnoletnim
 - d) Prawa, które są przyznawane tylko obywatelom danego państwa

3. Jest to umowa międzynarodowa z zakresu ochrony praw człowieka zawarta przez państwa członkowskie Rady Europy. Konwencja została otwarta do podpisu 4 listopada 1950 roku, a po uzyskaniu niezbędnych 10 ratyfikacji weszła w życie 3 września 1953 roku. Stronami Konwencji jest każde z 46 państw członkowskich Rady Europy (jest to obecnie warunek członkostwa w tej organizacji).
 - a) Europejski Trybunał Praw Człowieka
 - b) Europejska konwencja praw człowieka
 - c) Europejska karta społeczna
 - d) Karta praw podstawowych Unii Europejskiej

4. Wskaż organizacje pozarządowe, których celem jest ochrona praw człowieka:
 - a) Amnesty International
 - b) Helsińska Fundacja Praw Człowieka
 - c) Międzynarodowy Ruch Czerwonego Krzyża i Czerwonego Półksiężyca
 - d) Wszystkie powyższe są organizacjami chroniącymi prawa człowieka

5. NGOsy to organizacje, które:
 - a) nie są nastawione na zysk (w języku angielskim funkcjonuje nazwa non-profit organizations),
 - b) nie stanowią elementu struktury państwa i w tym sensie są „pозarządowe”.
 - c) działają pro publico bono, czyli dla dobra publicznego
 - d) Wszystkie powyższe są poprawne.

6. Który dokument jako pierwszy na świecie ogłosił prawa człowieka i obywatela?
 - a) Karta Narodów Zjednoczonych
 - b) Powszechna Deklaracja Praw Człowieka
 - c) Deklaracja Praw Człowieka i Obywatela (Francja, 1789)
 - d) Konstytucja Stanów Zjednoczonych

7. Która organizacja międzynarodowa powstała po II wojnie światowej, aby chronić prawa człowieka?
 - a) NATO
 - b) ONZ (Organizacja Narodów Zjednoczonych)
 - c) UE (Unia Europejska)
 - d) WHO (Światowa Organizacja Zdrowia)

KLUCZ: 1a, 2a, 3b, 4d, 5d, 6c, 7b



OCHRONA DZIECI

SCENARIUSZ LEKCJI 1: PRAWA DZIECKA — RZECZYWISTOŚĆ A IDEAŁY

Cele lekcji:

- Uczniowie analizują prawa dziecka w kontekście rzeczywistych sytuacji społecznych.
- Potrafią podać metody ochrony praw dzieci i oceniać ich skuteczność.
- Rozwijają umiejętność argumentacji i krytycznego myślenia.

1. Wprowadzenie (5 minut)

- Krótka ankieta na start (wykonana np. w Mentimeter lub MS Forms):
"Które prawo dziecka uważasz za najbardziej łamane w Polsce?"

2. Zadanie główne (25 min)

- Podział na zespoły
- Każdy zespół wybiera 5 praw dziecka spośród listy: (prawo do życia, prawo do tożsamości, prawo do rozwoju, prawo do wychowania w rodzinie, prawo do wyrażania własnych poglądów, prawo do informacji)
- Następnie wypisz trzy metody ochrony tych praw. Podaj przykład realnej sytuacji (np. ze szkoły, mediów, życia codziennego), gdzie te prawa są lub były naruszane/chronione.

Metody ochrony dzieci:

- *Edukacja rodziców i nauczycieli.*
- *Monitorowanie środowiska dziecka.*
- *Wsparcie psychologiczne i społeczne.*
- *Ochrona prawna.*

Przykład sytuacji, w których dzieci są chronione:

- *Dzieci w szkole są chronione przed przemocą i wykorzystywaniem. Z każdym problemem mogą się zgłosić do nauczyciela, wychowawcy lub szkolnego psychologa.*

3. Dyskusja klasowa (10 min)

- Przedstawienie i porównanie wyników pracy grup.

4. Podsumowanie (5 min)

- Krótkie refleksje:
- Czy ochrona praw dziecka w Polsce jest wystarczająca?
- Co najbardziej Was zaskoczyło w dzisiejszej pracy?





SCENARIUSZ LEKCJI 2: OBOWIĄZKI DZIECI WOBEC RODZICÓW — GRANICE ODPOWIEDZIALNOŚCI

Cele lekcji:

- Uczniowie analizują obowiązki dzieci wobec rodziców w świetle prawa i etyki.
- Rozwijają zdolność do oceny sytuacji konfliktowych i podejmowania świadomych decyzji.

1. Wprowadzenie (5 minut)

- Krótkie pytanie: "Czy obowiązki dzieci wobec rodziców powinny być prawnie regulowane?"

2. Studium przypadku i prezentacja stanowisk (30 min)

Praca w 4 zespołach: Każdy zespół otrzymuje inne krótkie studium przypadku, np.:

1. Opieka nad chorym rodzicem

Kasia ma 17 lat i mieszka tylko z ojcem, który po wypadku samochodowym wymaga codziennej pomocy w podstawowych czynnościach. Kasia uczęszcza do liceum i przygotowuje się do matury. Ojciec nalega, aby Kasia ograniczyła naukę i poświęciła się opiece nad nim.

Pytania do analizy:

- Czy Kasia powinna podporządkować swoje plany edukacyjne obowiązkom wobec ojca?
- Jakie inne rozwiązania mogłaby znaleźć, aby pogodzić naukę i opiekę?
- Gdzie leży granica odpowiedzialności niepełnoletniego dziecka?

2. Wspieranie finansowe rodziny

Adam od 16. roku życia pracuje dorywczo (np. w weekendy) w kawiarni. Jego rodzice oczekują, że wszystkie zarobione przez niego pieniądze będzie oddawał na opłacenie rachunków domowych, ponieważ "rodzina jest na pierwszym miejscu". Adam czuje się wykorzystywany.

Pytania do analizy:

- Czy obowiązek finansowego wspierania rodziny jest sprawiedliwy w jego przypadku?
- Jak można ustalić rozsądne granice?
- Czy Adam ma prawo zachować część pieniędzy na własne potrzeby?

3. Rodzinna firma — obowiązek czy wybór?

Ola pochodzi z rodziny prowadzącej piekarnię. Rodzice oczekują, że będzie tam pracować codziennie po szkole, bez wynagrodzenia, traktując to jako "naturalny obowiązek dziecka w rodzinie". Ola marzy jednak o karierze muzycznej i brakuje jej czasu na ćwiczenia.

Pytania do analizy:

- Czy dzieci powinny być zmuszane do pracy w rodzinnej firmie?
- Jak można rozwiązać konflikt między obowiązkami wobec rodziny a własnymi marzeniami?
- Gdzie kończy się obowiązek pomocy, a zaczyna prawo do własnego rozwoju?

4. Zaniedbanie a lojalność

Michał od dawna zauważa, że jego rodzice zaniedbują obowiązki wobec niego (np. nie interesują się jego nauką, czasem zapominają o zapewnieniu jedzenia). Ma 17 lat. Gdy zgłosił to wychowawcy, rodzice poczuli się zdradzeni i oczekują przeprosin.

Pytania do analizy:

- Czy Michał miał prawo szukać pomocy na zewnątrz?
- Czy lojalność wobec rodziny zawsze powinna być bezwzględna?
- Jak dbać o własne prawa, nie odrzucając bliskich?

Sposób użycia na lekcji:

- Następnie przedstawiają swoje stanowisko na forum.

3. Podsumowanie (10 min)

- Wspólna odpowiedź na pytanie: Jakie obowiązki mają dzieci wobec rodziców?

Przykładowe odpowiedzi:

Szacunku i wspierania rodziców.

Jeśli dzieci uzyskują własne dochody (np. są aktorami w reklamach) mają obowiązek partycypowania w utrzymaniu gospodarstwa domowego.

Wypełniania obowiązków wynikających z opieki nad rodzicami, jeśli są oni np. niepełnosprawni lub niezdolni do samodzielnego życia.

- Jak powinna wyglądać zdrowa relacja między dzieckiem a rodzicami?



QUIZ: PRAWA CZŁOWIEKA

1. Który z tych krajów ma najbardziej rozbudowane prawo chroniące prawa dzieci?
 - a) Szwecja
 - b) Węgry
 - c) Czechy
 - d) Polska
2. Który z tych krajów ma najbardziej restrykcyjne prawo dotyczące kar cielesnych wobec dzieci?
 - a) Szwecja
 - b) Włochy
 - c) Serbia
 - d) Białoruś
3. Kiedy obchodzony jest Światowy Dzień Przeciw Wykorzystywaniu Seksualnemu Dzieci?
 - a) 18 listopada
 - b) 19 grudnia
 - c) 20 grudnia
 - d) 21 grudnia
4. Jakie jest główne przesłanie tego dnia?
 - a) zwiększenie świadomości na temat wykorzystywania seksualnego dzieci
 - b) promowanie edukacji seksualnej wśród dzieci
 - c) zachęcanie do działań na rzecz ochrony dzieci przed wykorzystywaniem seksualnym
 - d) wszystkie powyższe
5. Który dokument międzynarodowy najpełniej określa prawa dziecka?
 - a) Karta Narodów Zjednoczonych
 - b) Konwencja o prawach dziecka
 - c) Konstytucja UNESCO
 - d) Europejska Konwencja Praw Człowieka
6. Która instytucja w Polsce zajmuje się ochroną praw dziecka na poziomie krajowym?
 - a) Rzecznik Praw Obywatelskich
 - b) Rzecznik Praw Dziecka
 - c) Ministerstwo Edukacji Narodowej
 - d) Fundacja UNICEF
7. Od którego roku Polska jest stroną Konwencji o prawach dziecka?
 - a) 1980
 - b) 1989
 - c) 1991
 - d) 2000
8. Co oznacza prawo dziecka do wyrażania własnych poglądów?
 - a) Dziecko ma prawo wypowiadać się tylko w szkole.
 - b) Dziecko ma prawo wyrażać swoje opinie w sprawach, które go dotyczą.
 - c) Dziecko może podejmować wszystkie decyzje za rodziców.
 - d) Dziecko nie ma prawa wyrażać opinii publicznie.
9. Jakie działanie NIE jest przykładem ochrony praw dziecka?
 - a) Monitorowanie sytuacji dziecka w szkole
 - b) Wprowadzanie zakazu pracy dzieci
 - c) Izolowanie dziecka od społeczeństwa bez jego zgody
 - d) Wspieranie rodzin w trudnej sytuacji materialnej

KLUCZ: 1a, 2a, 3a, 4d, 5b, 6b, 7c, 8b, 9c





GRA EDUKACYJNA: ZNAM SWOJE PRAWA

Cel gry:

- Zwiększenie świadomości na temat praw dzieci.
- Zachęcenie do dyskusji i refleksji na temat praw dzieci.
- Promowanie empatii i zrozumienia dla dzieci.

2. Zasady gry:

- Gra przeznaczona jest dla grupy od 3 do 25 osób.
- Każdy gracz otrzymuje kartę z prawem dziecka.
- Gracze mają 30 sekund na zapoznanie się z prawem na swojej karcie.
- Następnie gracze zadają sobie nawzajem pytania dotyczące praw dzieci.
- Gracz, który odpowie na pytanie, otrzymuje punkt.
- Gra trwa do momentu, gdy wszyscy gracze odpowiedzą na pytania.

3. Pytania:

- Pytania powinny być zróżnicowane i dotyczyć różnych aspektów praw dzieci.
- Przykładowe pytania:

"Jakie jest prawo dziecka do wyrażania swoich opinii?"

"Co oznacza prawo dziecka do ochrony przed przemocą?"

"Jakie są konsekwencje naruszenia praw dziecka?"

"Jakie są obowiązki rodziców i opiekunów w zakresie ochrony praw dzieci?"

4. Karty z prawami dzieci:

- Karty powinny zawierać różne prawa dzieci, takie jak prawo do życia, prawo do edukacji, prawo do ochrony przed przemocą, prawo do wyrażania swoich opinii, prawo do prywatności itp.

5. Dyskusja:

- Po zakończeniu gry, gracze mogą podzielić się swoimi refleksjami i doświadczeniami związanymi z prawami dzieci.
- Można również zorganizować krótką dyskusję na temat tego, jak można promować i chronić prawa dzieci w codziennym życiu.

6. Materiały:

- Karty z prawami dzieci.
- Zegar lub stoper do odmierzania czasu.
- Papier i długopisy do zapisywania punktów.

7. Czas trwania:

- Gra powinna trwać około 30-45 minut, w zależności od liczby graczy i poziomu zaangażowania.

8. Dodatkowe informacje:

- Gra może być dostosowana do różnych grup wiekowych i poziomów zaawansowania.
- Można również rozważyć dodanie dodatkowych elementów edukacyjnych takich, jak krótkie wykłady lub prezentacje na temat praw dzieci.



PRAWORZĄDNOŚĆ



SCENARIUSZ LEKCJI 1: PRAWORZĄDNOŚĆ W PRAKTYCE

TEMAT LEKCJI: PRAWORZĄDNOŚĆ W PRAKTYCE — CZYLI JAK DZIAŁA (LUB NIE DZIAŁA) PRAWO

Cele lekcji:

- Uczniowie rozumieją pojęcie praworządności.
- Potrafią wskazać przykłady jej przestrzegania i łamania.
- Uczą się kreatywnego przedstawiania problemów społecznych.

1. Wprowadzenie (5 minut)

- Krótka rozmowa: „Co to jest praworządność?”
- Przykład z życia codziennego (np. uczciwe postępowanie sądowe vs. łapówka w urzędzie).

2. Drama (20 minut)

- Podział na zespoły: Każdy zespół przygotowuje 2 krótkie scenki. Jedną przedstawiającą sytuację, w której praworządność jest przestrzegana. Drugą, gdzie praworządność jest łamana.

Przykładowe tematy scenek:

- Sprawiedliwy proces sądowy vs. wyrok na podstawie układów politycznych.
- Policja chroniąca protestujących vs. brutalne tłumienie demonstracji.
- Uczciwe przyjęcie na studia vs. przyjęcie „po znajomości”.

Wskazówka: Scenki mogą być krótkie (2–3 minuty), najważniejsze, by były czytelne.

3. Prezentacja i omówienie (10–15 min)

- Odtworzenie scenek na forum klasy.
- Krótkie omówienie:
- Gdzie widać przestrzeganie prawa?
- Jakie były skutki braku praworządności?





SCENARIUSZ LEKCJI 2: „DLACZEGO PRAWA CZŁOWIEKA SĄ ŁAMANE?”

Cele lekcji:

- Uczniowie poznają główne przyczyny łamania praw człowieka.
- Potrafią rozpoznać zagrożenia dla demokracji i wolności.

1. Wprowadzenie (5 minut)

- Pytanie otwarte: „Czy w XXI wieku prawa człowieka nadal są łamane? Dlaczego?”

2. Praca w parach/grupach (25 min)

- Każdy zespół analizuje jedną z przyczyn łamania praw człowieka, np. korupcja, niewydolność sądów, brak kontroli nad władzą.

Przykładowa odpowiedź w razie wątpliwości uczniów:

1. Nieprawidłowe funkcjonowanie instytucji państwowych: Brak skutecznych mechanizmów kontroli i nadzoru nad władzą państwową może prowadzić do nadużyć i łamania praw człowieka.

2. Korupcja i nepotyzm: Korupcja i nepotyzm wśród urzędników państwowych mogą prowadzić do nadużyć władzy i łamania praw człowieka.

3. Nieprawidłowe funkcjonowanie systemu prawnego: Brak skutecznych mechanizmów prawnych i sądowych może prowadzić do bezkarności za łamanie praw człowieka.

- Uczniowie przygotowują plakat lub krótką prezentację zawierającą: opis przyczyny, przykład rzeczywisty (np. wydarzenie ze świata lub Polski oraz propozycje, jak można przeciwdziałać temu zjawisku).

3. Podsumowanie (15 min)

- Prezentacja prac.
- Dyskusja: „Co jest największym zagrożeniem dla praw człowieka dziś?”

4. Inne opcje - wywiad (w celu rozbudzania empatii)

- Zachęcamy młodzież do samodzielnego poszukiwania wiedzy u źródeł.
- Uczniowie mają za zadanie przeprowadzić wywiad z pracownikiem organizacji broniącej praw człowieka (np. Amnesty International, Helsińska Fundacja Praw Człowieka, Fundacja im. Stefana Batorego, Centrum Pomocy Prawnej im. Haliny Nieć, Centrum Praw Kobiet).

Dlaczego? Takie osoby mają konkretne przykłady naruszeń praw człowieka i wiedzą, jak się ich broni w praktyce.

Uwaga: Więcej informacji praktycznych dla uczniów jak skutecznie przeprowadzić wywiad można znaleźć w [dodatku dydaktycznym](#).



SCENARIUSZ LEKCJI 3: EUROPEJSKI TRYBUNAŁ PRAW CZŁOWIEKA — STRAŻNIK NASZYCH WOLNOŚCI

Cele lekcji:

- Uczniowie rozumieją rolę konstytucji.
- Potrafią wskazać podstawowe prawa i wolności obywatelskie.
- Uczniowie poznają rolę i zadania Europejskiego Trybunału Praw Człowieka.
- Potrafią wskazać przykłady spraw rozpatrywanych przez ETPC.

1. Wprowadzenie (5 minut)

- Krótka definicja konstytucji

Konstytucja to najwyższy akt prawny w państwie, który określa podstawowe zasady ustroju politycznego, społecznego i gospodarczego.

Konstytucja zawiera podstawowe prawa i wolności obywatelskie, takie jak prawo do życia, wolności osobistej, wolności słowa, wolności religijnej, prawa do pracy, prawa do edukacji, prawa do opieki zdrowotnej i inne.

- Krótkie pytanie: „Co zrobić, jeśli Twoje prawa zostały naruszone przez państwo?”

2. Praca w parach (20 min)

- Uczniowie oglądają filmy dotyczące systemu strasburskiego i sporządzają notatkę:
- Film o Europejskim Trybunale Praw Człowieka
- Jak prawidłowo złożyć skargę

3. Przykładowe pytania do filmu, które można zadać uczniom po obejrzeniu filmu: (15 min)

1. "Jakie są główne zadania Europejskiego Trybunału Praw Człowieka?"

Przykładowa odpowiedź do pytania:

Rozpatrywanie skarg indywidualnych: Trybunał rozpatruje skargi osób, które twierdzą, że ich prawa zostały naruszone przez państwo.

Monitorowanie przestrzegania praw człowieka: Trybunał monitoruje przestrzeganie praw człowieka w państwach członkowskich Rady Europy.

Wspieranie ofiar naruszeń praw człowieka: Trybunał może przyznawać odszkodowania ofiarom naruszeń praw człowieka.

2. "Co oznacza prawo do życia i jak jest ono chronione przez Europejski Trybunał Praw Człowieka?"

Przykładowa odpowiedź do pytania:

Zakaz kary śmierci. Państwa, które podlegają pod ETPC nie mogą stosować kary śmierci.

3. "Jakie są konsekwencje naruszenia praw człowieka przez państwa?"

Przykładowa odpowiedź do pytania:

Odpowiedzialność prawna: Państwa, które naruszają prawa człowieka, mogą być pociągnięte do odpowiedzialności prawnej przed międzynarodowymi trybunałami, takimi jak Europejski Trybunał Praw Człowieka.

- *Odszkodowania: Ofiary naruszeń praw człowieka mogą otrzymać odszkodowania od państw, które naruszyły ich prawa.*
- *Izolacja międzynarodowa: Państwa, które naruszają prawa człowieka, mogą być izolowane na arenie międzynarodowej, co może mieć negatywny wpływ na ich stosunki dyplomatyczne i gospodarcze.*

4. Mini-projekt (opcjonalnie)

- Przygotowanie plakatu lub krótkiej prezentacji:
 - Jak wygląda procedura złożenia skargi do ETPC?
 - Jakie są przykłady spraw rozstrzygniętych na korzyść obywateli?

Dodatkowe/Inne opcje:

- Drama: uczniowie mogą odegrać "proces" przed ETPC.
- Dyskusja: "Czy ETPC skutecznie chroni prawa człowieka?"



QUIZ: PRAWORZĄDNOŚĆ

1. Do zawodowych kompetencji notariusza nie należy sporządzanie:
 - a) opinii w kwestii prawnej
 - b) umowy kupna nieruchomości
 - c) małżeńskiej umowy majątkowej
 - d) aktu poświadczającego dziedziczenie

2. Każde państwo będące członkiem Unii Europejskiej musi być państwem prawa. Przyporządkuj zasadę państwa prawa do zapisów w Konstytucji RP:
 - a) Rzeczpospolita Polska jest państwem jednolitym.
 - b) Organy władzy publicznej działają na podstawie i w granicach prawa.
 - c) Rzeczpospolita Polska zapewnia wolność tworzenia i działania partii politycznych.
 - d) Władza zwierzchnia w Rzeczpospolitej Polskiej należy do narodu.

3. Przyjmowanie łapówek przez urzędników lub funkcjonariuszy państwowych, to:
 - a) Demagogia
 - b) Populizm
 - c) Korupcja
 - d) Klientelizm

4. Co oznacza zasada trójpodziału władzy?
 - a) Wszystkie władze działają razem
 - b) Władze są niezależne od siebie i kontrolują się nawzajem
 - c) Parlament rządzi wszystkimi innymi władzami
 - d) Władza sądownicza jest nadrzędna nad pozostałymi

5. Który dokument w Polsce gwarantuje wolność słowa?
 - a) Kodeks cywilny
 - b) Ustawa o szkolnictwie wyższym
 - c) Konstytucja RP
 - d) Europejska Konwencja Praw Człowieka

6. Kto może złożyć skargę do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka?
 - a) Tylko państwa członkowskie Rady Europy
 - b) Każdy obywatel państwa członkowskiego
 - c) Tylko organizacje międzynarodowe
 - d) Tylko obywatele Unii Europejskiej

7. W jakiej sytuacji obywatel Polski może złożyć skargę do ETPC?
 - a) Kiedy bezpośrednio złamano jego prawa zagwarantowane Konwencją
 - b) Gdy nie jest zadowolony z decyzji sądu pierwszej instancji
 - c) Kiedy nie zgadza się z polityką rządu
 - d) Po przegranych wyborach parlamentarnych

8. Co to jest konstytucyjna zasada równości wobec prawa?
 - a) Wszyscy są traktowani tak samo bez względu na status społeczny, pochodzenie czy wyznanie
 - b) Tylko osoby z wyższym wykształceniem mają większe prawa
 - c) Każda osoba ma prawo do posiadania immunitetu
 - d) Rząd ma prawo decydować, kto jest równy wobec prawa

Klucz: 1a, 2b, 3c, 4b, 5c, 6b, 7a, 8a





OTWARTOŚĆ



SCENARIUSZ LEKCJI: MIGRACJE I MNIEJSZOŚCI W POLSCE I NA ŚWIECIE

CELE LEKCJI:

- Uczniowie poznają przyczyny migracji i specyfikę mniejszości w Polsce.
- Rozwijają umiejętność analizy społecznej oraz promowania postaw tolerancji.

CZAS TRWANIA: 2 X 45 MINUT (LUB 1 LEKCJA WYDŁUŻONA)

1. Rozgrzewka (10 minut)

- Instrukcja dla uczniów:

Wyobraź sobie, że z dnia na dzień musisz opuścić swój dom i przenieść się do innego kraju. Masz tylko małą walizkę i możesz zabrać ze sobą 5 rzeczy. Co zabierzesz? (Nie mogą to być ludzie ani zwierzęta – tylko przedmioty lub symbole).

- Przebieg ćwiczenia:

1. Każdy uczeń przez chwilę samodzielnie myśli o swoich 5 rzeczach po czym zapisuje każde osobno na karteczce samoprzylepnej i przykleja do tablicy.
2. Następnie uczniowie szukają podobnych wyborów i grupują na tablicy.
3. Krótkie pytania do rozmowy na forum:
 - Dlaczego wybrałeś/wybrałaś właśnie te rzeczy?
 - Jakie emocje towarzyszyły ci podczas wyboru?
 - Czy myślenie o migracji zmieniło twoje spojrzenie na osoby migrujące?

Podsumowanie:

- Nauczyciel podkreśla, że migracja często wiąże się z trudnymi wyborami i emocjonalnym stresem, a tolerancja i zrozumienie dla osób przyjezdnych zaczyna się od próby postawienia się w ich sytuacji.

2. Zadanie 1: Przyczyny migracji (20 min)

Indywidualna praca: Każdy uczeń na karteczce samoprzylepnej zapisuje 1–2 przyczyny migracji (można podać przykłady z życia, z filmów, z wiadomości).

- Tworzenie klasowej mapy przyczyn: Uczniowie przyklejają karteczki na tablicy – dzieląc je na grupy (ekonomiczne, polityczne, społeczne itd.).

Przykładowe odpowiedzi:

1. Ekonomiczne:

- *Poszukiwanie lepszych warunków życia i pracy*
- *Chęć zarobienia większych pieniędzy*
- *Brak możliwości znalezienia pracy w kraju pochodzenia*

2. Polityczne:

- *Ucieczka przed wojną, konfliktami zbrojnymi lub prześladowaniami*
- *Chęć uniknięcia represji politycznych*





SCENARIUSZ LEKCJI: MIGRACJE I MNIEJSZOŚCI W POLSCE I NA ŚWIECIE

3. Społeczne:

- Chęć połączenia się z rodziną lub przyjaciółmi, którzy już wyemigrowali
- Poszukiwanie lepszych warunków życia dla dzieci
- Chęć ucieczki od problemów społecznych, takich jak przemoc czy dyskryminacja

4. Edukacyjne:

- Chęć zdobycia wykształcenia w innym kraju
- Chęć zdobycia doświadczenia zawodowego za granicą

5. Środowiskowe:

- Ucieczka przed katastrofami naturalnymi, takimi jak powódzie, susze czy trzęsienia ziemi
- Chęć uniknięcia skutków zmian klimatycznych

6. Religijne:

- Chęć ucieczki przed prześladowaniami religijnymi

7. Kulturowe:

- Chęć poznania innych kultur i języków
- Poszukiwanie nowych doświadczeń życiowych

8. Zdrowotne:

- Poszukiwanie lepszej opieki zdrowotnej
- Chęć ucieczki przed chorobami lub epidemiami

9. Technologiczne:

- Chęć zdobycia nowych umiejętności technologicznych
- Poszukiwanie lepszych możliwości rozwoju zawodowego

10. Osobiste:

- Chęć zmiany otoczenia
- Poszukiwanie nowych wyzwań życiowych

Ćwiczenie kończy dyskusja:

- Dlaczego Polacy wyjeżdżają z Polski?
- Dlaczego cudzoziemcy przyjeżdżają do Polski?
- Nauczyciel moderuje rozmowę, pokazując podobieństwa i różnice.

3. Zadanie 2: Praca w parach: Mniejszości w Polsce (15 min)

- Ćwiczenie "Dokończ zdanie" najlepiej przygotować na interaktywnych slajdach typu chmura słów w Mentimeter (wówczas odpowiedzi, które się najczęściej pojawiły będą największe w chmurze odpowiedzi, dzięki czemu odpowiedzi są łatwe do analizy).
- Każda para dokańcza zdania:

1. „Mniejszościami narodowymi w Polsce są...”

Przykładowa odpowiedź:

- Niemcy
- Ukraińcy
- Białorusini
- Litwini
- Rosjanie
- Słowacy
- Czesi
- Ormianie
- Żydzi



2. „Mniejszościami etnicznymi w Polsce są...”

Przykładowa odpowiedź:

1. Romowie
2. Lemkowie
3. Tatarzy
4. Karaimi

3. „Grupa posługująca się językiem regionalnym w Polsce to...”

Przykładowa odpowiedź:

Grupą posługującą się językiem regionalnym w Polsce są Kaszubi. Język kaszubski jest uznawany za odrębny język słowiański, blisko spokrewniony z językiem polskim.

- Całość ćwiczenia warto zakończyć krótką rozmową o różnicy między mniejszością narodową a etniczną.

4. Zadanie 3: Burza mózgów o tolerancji (20 min)

- Praca w małych grupach (3–4 osoby): każda grupa zastanawia się nad odpowiedzią na pytanie:
 - "Co służy tolerancji i jakie działania można podjąć, aby promować otwartą postawę wobec innych?"
- Grupy przygotowują listę działań na dużym arkuszu papieru.
- Prezentacja pomysłów przez grupy.
- Nauczyciel podsumowuje i rozwija wybrane dobre pomysły.

Przykładowa odpowiedź:

1. Edukacja:

- Organizowanie warsztatów i szkoleń na temat różnorodności i tolerancji
- Tworzenie materiałów edukacyjnych, takich jak książki, filmy i podcasty

2. Wspieranie różnorodności:

- Tworzenie miejsc pracy, które są przyjazne dla różnorodnych grup
- Organizowanie wydarzeń kulturalnych, które promują różnorodność

3. Komunikacja i media:

- Promowanie dialogu i dyskusji na temat różnorodności
- Tworzenie kampanii społecznych, które promują tolerancję
- Używanie mediów społecznościowych do promowania tolerancji

4. Prawodawstwo:

- Tworzenie przepisów prawnych, które chronią prawa mniejszości
- Wprowadzanie polityk antydyskryminacyjnych

5. Wspieranie różnorodności w kulturze:

- Promowanie sztuki, muzyki i literatury, które promują różnorodność
- Organizowanie festiwali i wydarzeń kulturalnych, które promują różnorodność

5. Podsumowanie i refleksja (5 min)

- Pytania refleksyjne:
 - Jakie działania chciałbyś/chciałabyś wprowadzić w swojej szkole, by promować tolerancję?

6. Inne opcje

- Problem homofobii (rozbudzenie empatii)
- Zachęć uczniów do przeprowadzenia wywiadu z aktywistą lub aktywistką LGBTQ+ lub osobą, która doświadczyła homofobii (nawet anonimowo).
- Dlaczego? Prawdziwe historie budują empatię i łamią stereotypy. Wywiad pozwoli też pokazać konsekwencje nietolerancji.
- Więcej na temat przeprowadzania skutecznego wywiadu znajdziesz w dodatku dydaktycznym.



QUIZ: MIGRACJA

1. Imigracja jest przeciwieństwem:

- a) Bezrobocia
- b) Nierówności społecznych
- c) Integracji
- d) Emigracji

2. Mniejszości w Polsce są nieliczne. Aby dać im szansę na wprowadzenie posłów do Sejmu

- a) zwolniono komitety wyborcze utworzone przez mniejszości narodowe z wymogu przekroczenia 5% progu wyborczego.
- b) komitety wyborcze utworzone przez mniejszości narodowe otrzymują dodatkowe środki finansowe na prowadzenie kampanii.

3. Lęk przed obcymi to:

- a) Arachnofobia
- b) Hippopotomonstroseskuipedaliofobia
- c) Ksenofobia
- d) Socjofobia

4. Nienawiść do innych narodów i bezkrytyczny stosunek do własnej nacji, to:

- a) Szowinizm
- b) Rasizm
- c) Antysemityzm
- d) Stereotyp

5. Szanowanie poglądów innych, cudzych uczuć, odmiennych kultur, to:

- a) Tolerancja
- b) Stygmatyzacja
- c) Konflikt
- d) Społeczeństwo otwarte

6. Co to jest asymilacja?

- a) Proces przystosowania się imigrantów do kultury i życia społecznego kraju, do którego przybyli
- b) Odrzucenie kultury kraju przyjmującego
- c) Tworzenie własnych, zamkniętych społeczności emigrantów
- d) Przemieszczanie się za pracą

7. Jak nazywa się sytuacja, w której różne grupy społeczne żyją razem, zachowując swoje odrębne kultury?

- a) Asymilacja
- b) Multikulturalizm
- c) Monokultura
- d) Kolonializm

8. Która z tych grup jest uznawana w Polsce za mniejszość narodową?

- a) Kaszubi
- b) Górale
- c) Niemcy
- d) Mazurzy

9. Jaka organizacja międzynarodowa zajmuje się ochroną praw migrantów?

- a) ONZ UNESCO
- b) Światowa Organizacja Zdrowia (WHO)
- c) Amnesty International
- d) Międzynarodowa Organizacja ds. Migracji (IOM)

Klucz: 1c, 2a, 3c, 4a, 5a, 6a, 7b, 8c, 9d





OCHRONA PRYWATNOŚCI



SCENARIUSZ LEKCJI 1: JAK ROZPOZNAĆ PRAWDZIWĄ INFORMACJĘ?

CELE LEKCJI:

- Rozwijanie umiejętności krytycznego myślenia i weryfikacji informacji.
- Kształtowanie nawyków sprawdzania źródeł i faktów.
- Wzmacnianie odpowiedzialności za przekazywanie informacji.

1. Rozgrzewka (5 minut)

- Krótka rozmowa na forum klasy.
Zadaj pytanie: "Czy zdarzyło Wam się kiedyś uwierzyć w fałszywą informację?"
- Kilka szybkich odpowiedzi od uczniów.
- Nauczyciel podsumowuje:
W czasach internetu bardzo łatwo natknąć się na fałszywe wiadomości. Dziś nauczymy się, jak odróżniać prawdziwe informacje od fałszywych.

2. Mini wykład – Jak rozpoznać prawdziwą informację? (10 minut)

Nauczyciel omawia kluczowe kryteria (można zapisać na tablicy lub wyświetlić prezentację):

- Źródło
- Autor
- Data publikacji
- Kontekst
- Dowody
- Język emocjonalny
- Porównanie z innymi źródłami
- Logika
- Intuicja

Przykład:

- Pokazać uczniom dwa nagłówki (np. autentyczny i clickbaitowy) i zapytać, który wygląda bardziej wiarygodnie.

3. Zadanie główne – Tworzenie infografik (20 minut)

Instrukcja dla uczniów:

- W parach lub małych grupach (2–3 osoby) przygotujcie infografikę "Jak rozpoznać prawdziwą informację?"
- Na infografice powinny znaleźć się minimum 4–5 elementów z listy omawianej na lekcji.
- Możecie używać haseł, ilustracji, krótkich opisów lub symboli.

4. Prezentacja infografik (10 minut)

Każda grupa krótko (ok. 1–2 minuty) prezentuje swoją infografikę.



SCENARIUSZ LEKCJI 2: BEZPIECZEŃSTWO INFORMACJI I ROLA MEDIÓW

Cele lekcji:

- Utrwalenie wiedzy o społeczeństwie informacyjnym i zjawiskach związanych z mediami.
- Rozwijanie umiejętności rozpoznawania zagrożeń związanych z danymi osobowymi.
- Kształtowanie odpowiedzialnej postawy wobec korzystania z informacji i ochrony prywatności.

1. Wprowadzenie – Krótkie przypomnienie (5 minut)

Rozmowa na forum klasy:

- Czym jest społeczeństwo informacyjne?
- Dlaczego informacja we współczesnym świecie ma tak wielką wartość?

2. Rozgrzewka - Szybkie studium przypadku

Nauczyciel opisuje sytuację:

Od pewnego momentu otrzymujesz częste telefony i smsy zawierające natrętne reklamy.

Sytuacja zaczęła się kilka dni po tym, jak podałeś swoje dane w ankiecie umożliwiającej otrzymanie zniżki w miejscowej drogerii. Chciałbyś usunąć swoje dane osobowe z bazy danych tej firmy, aby nie otrzymywać więcej reklam. Jednak pracownicy sklepu nie zgadzają się na usunięcie Twoich danych osobowych z systemu oraz twierdzą, że nie masz możliwości sprawdzenia, czy wydawałeś zgody na otrzymywanie reklam.

Znajdź instytucję, do której możesz zwrócić się o pomoc.

Prawidłowa odpowiedź: Urząd Ochrony Danych Osobowych



QUIZ: OCHRONA PRYWATNOŚCI

1. Społeczeństwo, w którym towarem jest informacja, to:

- a) społeczeństwo informacyjne
- b) społeczeństwo preindustrialne
- c) społeczeństwo tradycyjne
- d) społeczeństwo zbieracko-łowieskie

2. Zjawisko, w którym użytkownik internetu otrzymuje informacje tylko zgodne z jego poglądami:

- a) niepokój informacyjny
- b) bańka informacyjna
- c) szum informacyjny
- d) przeciążenie informacją

3. Media określa się mianem:

- a) pierwszej władzy
- b) drugiej władzy
- c) trzeciej władzy
- d) czwartej władzy

4. Do jakiej instytucji można zgłosić naruszenie ochrony danych osobowych w Polsce?

- a) Urząd Komunikacji Elektronicznej
- b) Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów
- c) Urząd Ochrony Danych Osobowych
- d) Ministerstwo Sprawiedliwości

5. Co najlepiej zrobić, aby sprawdzić wiarygodność informacji znalezionej w internecie?
- Udostępnić ją znajomym
 - Sprawdzić źródło informacji
 - Napisać komentarz bez czytania
 - Zignorować inne opinie
6. Kto w Polsce odpowiada za ochronę praw konsumentów, także w kontekście reklamy w mediach?
- Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów
 - Urząd Skarbowy
 - Ministerstwo Cyfryzacji
 - Rzecznik Praw Obywatelskich

Klucz: 1a, 2b, 3d, 4c, 5b, 6a



GRA EDUKACYJNA: ZNAM SWOJE PRAWA

Cel gry:

Uświadomienie uczniom, jak ważna jest ochrona prywatności w sieci oraz jak nasze decyzje wpływają na bezpieczeństwo danych osobowych.

Zasady gry:

1. Przygotowanie:

- Uczniowie dzielą się na 4–5 drużyn (2–4 osoby w drużynie).
- Każda drużyna otrzymuje pionek.
- Na środku klasy rozkładana jest plansza – ścieżka z około 30 pól.
- Przygotowane są karty pytania (quizowe) i karty wyzwania (zadania praktyczne lub decyzje).

Plansza zawiera pola specjalne:

- Pole „Plus” – drużyna dostaje bonus (np. rzut kostką jeszcze raz).
- Pole „Minus” – drużyna cofa się o 2 pola.
- Pole „Karta wyzwania” – drużyna losuje kartę z zadaniem.

2. Przebieg gry:

- Drużyny kolejno rzucają kostką i przesuwiają się o odpowiednią liczbę pól.
- Po każdym rzucie i ruchu muszą:
 - Odpowiedzieć na pytanie (jeśli stoją na zwykłym polu),
 - Lub wykonać wyzwanie (jeśli stoją na polu specjalnym).
- Za dobrą odpowiedź drużyna zostaje na polu.
- Za złą odpowiedź lub niewykonanie zadania cofają się o 1 pole.

3. Typy kart:

a) Karty pytania (Quiz)

(np. „Co to jest RODO?”, „Podaj przykład niebezpiecznego zachowania w sieci.”)

b) Karty wyzwania (Decyzje praktyczne):

(np. „Dostałeś podejrzaną wiadomość z linkiem – co robisz?”; „Wymyśl bezpieczne hasło i zapisz je zgodnie z zasadami.”)

c) Karty losowe (Dodatkowa dynamika):

- „Twoje dane wyciekły – cofasz się o 2 pola.”
- „Zmieniłeś ustawienia prywatności – przesuwasz się o 2 pola do przodu.”

4. Zakończenie:

- Wygrywa drużyna, która pierwsza dotrze do mety lub będzie najdalej po określonym czasie.
- Nauczyciel prowadzi krótką rozmowę podsumowującą:
 - Jakie błędy najczęściej popełniamy?
 - Co można zrobić, żeby lepiej chronić prywatność?



GODNOŚĆ LUDZKA



SCENARIUSZ LEKCJI: ROZWIĄZYWANIE KONFLIKTÓW SPOŁECZNYCH A GODNOŚĆ LUDZKA

CELE LEKCJI:

- Zrozumienie znaczenia godności ludzkiej – uczniowie dowiedzą się, czym jest godność ludzka i jakie ma znaczenie w kontekście rozwiązywania konfliktów społecznych.
- Poznanie różnych metod rozwiązywania konfliktów społecznych – uczniowie zapoznają się z pojęciami negocjacji, mediacji i arbitrażu, oraz rozumieją, jak mogą one wspierać poszanowanie godności w sytuacjach konfliktowych.
- Refleksja nad wpływem stygmatyzacji na godność ludzką – uczniowie rozwiną świadomość, jak procesy takie jak stygmatyzacja mogą naruszać godność jednostek i grup społecznych.

1. Wprowadzenie (5 minut)

- Nauczyciel rozpoczyna lekcję od wyjaśnienia pojęcia „godność ludzka” i podkreśla jej fundamentalne znaczenie dla relacji międzyludzkich oraz społeczeństwa. Zwraca uwagę, że każda osoba, niezależnie od jej pochodzenia, statusu społecznego czy przekonań, zasługuje na szacunek i poszanowanie swojej godności.

2. Pytania quizowe:

1. Wskaż sposoby rozwiązywania konfliktów społecznych:

- a) Negocjacja
- b) Mediacja
- c) Arbitraż
- d) Wszystkie powyższe

Prawidłowa odpowiedź: d) Wszystkie powyższe

2. Proces nadawania określeń dotyczących zachowania jednostkom, grupom społecznym lub kategoriom społecznym, w wyniku czego przyjmują one nadane im cechy i zaczynają działać zgodnie z przypisanymi im etykietami, to:

- a) Tolerancja
- b) Konflikt
- c) Społeczeństwo otwarte
- d) Stygmatyzacja

Prawidłowa odpowiedź: d) Stygmatyzacja

3. Konflikt społeczny, to:

- a) Konflikt między dwojgiem ludzi.
- b) Konflikt między grupami.

Prawidłowa odpowiedź: b) Konflikt między grupami.



3. Zadanie „Drama” – Dialog o godności ludzkiej (20 min)

- **Podział na grupy:** Uczniowie zostają podzieleni na dwie grupy:
 - a. Grupa 1 – Inteligentne istoty pozaziemskie
 - b. Grupa 2 – Ludzie
- **Instrukcja dla grup:**
 - Grupa 1 (istoty pozaziemskie) ma przygotować pytanie, które może dotyczyć godności ludzkiej, tożsamości ludzi lub innych aspektów ludzkiego życia.
 - Grupa 2 (ludzie) przygotowuje pytanie, które mogliby zadać obcym cywilizacjom na temat ich tożsamości, godności lub wartości, które wyznają.
- **Zasady:** Grupy mają 5 minut na przygotowanie swoich pytań. Następnie jedna grupa zadaje pytanie, a druga odpowiada. Każda grupa ma prawo do zadawania pytań i udzielania odpowiedzi, które będą skłaniały do refleksji na temat natury człowieczeństwa i godności.

Przykładowe pytania:

- *Grupa pozaziemska może zapytać:*
 - „Co oznacza być człowiekiem? Jak rozumiecie swoją godność?”
 - „Na czym polega godność ludzka? Jakie czyny lub postawy ją naruszają?”
 - „Jakie wartości są najważniejsze dla was jako ludzi?”
- *Grupa ludzka może zapytać:*
 - „Czy we wszechświecie istnieje inne życie, które posiada taką samą godność jak my?”
 - „Co sprawia, że człowiek czuje się wyjątkowy w odniesieniu do innych istot?”
 - „Dlaczego godność ludzka jest tak ważna w naszym społeczeństwie?”
- Po każdej rundzie nauczyciel prowadzi krótką dyskusję na temat tego, jak różne cywilizacje mogą rozumieć i szanować godność, a także jak nasza cywilizacja troszczy się o zachowanie tej wartości w codziennych działaniach.

4. Podsumowanie i dyskusja (10 min)

- **Dyskusja klasowa:** Nauczyciel podsumowuje lekcję, zadając uczniom pytania mające na celu głębszą refleksję nad tym, jak różne metody rozwiązywania konfliktów mogą wspierać szacunek do godności ludzkiej:
 - Jakie konsekwencje dla godności ludzkiej może mieć stygmatyzacja?
 - Jakie metody rozwiązywania konfliktów (negocjacja, mediacja, arbitraż) pomagają chronić godność ludzką?
 - Jakie działania społeczne mogą przyczynić się do budowania szacunku dla godności jednostek?



RÓWNOŚĆ



SCENARIUSZ LEKCJI I: RÓWNOŚĆ PŁCI - MAPA TRENDÓW

CELE LEKCJI:

- Zrozumienie pojęcia równouprawnienia kobiet i mężczyzn.
- Rozpoznanie trendów związanych z równouprawnieniem w różnych okresach historycznych oraz ich wpływ na społeczeństwo.
- Rozwinięcie umiejętności krytycznego myślenia na temat zmian społecznych i ich konsekwencji.

Materiały:

- Mapa trendów (możliwość wykorzystania na ekranie w formie cyfrowej lub kartki papieru do rysowania mapy lub tabeli)
- Marker/kolorowe pisaki
- Tablica lub flipchart
- Komputer/urządzenie z dostępem do internetu (opcjonalnie)

1. Wprowadzenie – 10 minut

- Rozpocznij lekcję od krótkiej dyskusji na temat równouprawnienia kobiet. Zadawaj pytania do uczniów, aby wprowadzić temat:
- Co oznacza równouprawnienie kobiet i mężczyzn?
- Jakie wyzwania napotykają kobiety w różnych kulturach i społeczeństwach?
- Czy uważacie, że równouprawnienie kobiet zostało w pełni osiągnięte? Dlaczego tak/nie?
- Wprowadź pojęcie "mapy trendów" – to narzędzie, które pomoże zobrazować, jak zmieniały się prawa i sytuacja kobiet w różnych okresach historycznych oraz jakie są obecne wyzwania.

2. Główne zadanie – Mapa trendów (20 minut)

Podziel uczniów na grupy 3-4 osobowe. Każda grupa otrzyma kartkę papieru i pisaki.

Zadanie:

Na mapie trendów uczniowie mają zaznaczyć, jak sytuacja kobiet zmieniała się w różnych okresach historycznych (np. XIX wiek - XX wiek, obecnie i potencjalnie w przyszłości), uwzględniając różne aspekty (np.: prawa wyborcze kobiet, dostęp do edukacji, sytuacja na rynku pracy, prawa do dziedziczenia, walka o prawa obywatelskie, reprezentacja kobiet w polityce i biznesie)

Poniżej przykładowa tabela:

Obszar/ aspekt	Kiedyś	Obecnie	Potencjalnie w przyszłości

Przykładowa odpowiedź:

Obszar/ aspekt	Kiedyś	Obecnie	Potencjalnie w przyszłości
<i>Prawa wyborcze kobiet</i>	<i>Kobiety nie miały praw wyborczych.</i>	<i>Kobiety uzyskały prawa wyborcze w większości krajów w XX wieku.</i>	<i>Kobiety będą stanowiły 50% osób zasiadających w parlamencie.</i>
<i>Edukacja kobiet</i>	<i>Kobiety miały ograniczony dostęp do edukacji. Wiele uniwersytetów i szkół zawodowych było dostępnych tylko dla mężczyzn.</i>	<i>Kobiety mają równy dostęp do edukacji, a na niektórych uniwersytetach stanowią większość studentek.</i>	<i>W przyszłości więcej noblistów będzie kobietami.</i>
<i>Praca</i>	<i>Kobiety miały ograniczone możliwości zatrudnienia. Wiele zawodów było zarezerwowanych tylko dla mężczyzn.</i>	<i>Nikogo nie dziwi lekarka lub nauczycielka. Problemem jest nierówność pensji, gdyż mężczyźni w wielu zawodach zarabiają więcej.</i>	<i>Dojdzie do zrównania pensji kobiet i mężczyzn. Pracownicy będą oceniani przez pryzmat kompetencji, a nie płci.</i>

3. Prezentacja map trendów (10 min)

- grupy prezentują swoją mapę trendów przed klasą.

4. Dyskusja (10 minut)

Po zaprezentowaniu mapy trendów przez każdą grupę, przeprowadź dyskusję na temat wyników:

- Jakie zmiany społeczne miały największy wpływ na równouprawnienie kobiet?
- W jakim momencie społeczeństwa zaczęły dostrzegać istotność równości płci?
- Jakie wyzwania związane z równouprawnieniem kobiet pozostają nierozwiązane?
- Co według was w przyszłości może wpłynąć na dalszy rozwój równouprawnienia kobiet?

Dyskusja powinna skupić się na tym, w jaki sposób różne zmiany w prawie, kulturze i społeczeństwie miały wpływ na kobiety w różnych częściach świata. Uczniowie powinni także zastanowić się, jak mogą oni samodzielnie przyczynić się do zmiany sytuacji kobiet w ich lokalnych społecznościach.

4. Podsumowanie (5 minut)

Na zakończenie lekcji zrób krótkie podsumowanie:

- Podkreśl, jak zmieniała się sytuacja kobiet na przestrzeni lat i jakie wyzwania nadal istnieją.
- Zwróć uwagę na to, że równouprawnienie to nie tylko kwestia praw, ale także zmiany w mentalności społecznej.
- Zachęć uczniów do refleksji nad tym, jak mogą oni w przyszłości wspierać równouprawnienie kobiet w różnych dziedzinach życia, np. w pracy, edukacji, polityce.

Dodatkowe opcje:

- Zamiast lub oprócz przygotowania tabeli, po dyskusji i podsumowaniu, zachęć uczniów do wykonania projektu muralu pokazującego ewolucję zmian zapisanych w tabeli. Mural byłby wizualną wersją tabeli - złożony bardziej z symboli.
- Do wykonania tego projektu można wykorzystać długą rolkę papieru rozwijanego lub połączyć kilka arkuszy większego formatu papieru np. bristol.
- Etapy rozwoju projektu można podzielić na: 1) szkic ołówkiem, 2) uzgodnienia w zespole i poprawki, 3) malowanie farbami plakatowymi.
- Taki ukończony projekt można wywiesić w korytarzu szkoły.



SCENARIUSZ LEKCJI 2: RÓWNOŚĆ TERAZ I W PRZYSZŁOŚCI

Cele lekcji:

- Zrozumienie pojęcia równości w różnych aspektach życia społecznego.
- Refleksja nad własnymi marzeniami i rolą równości w osiąganiu sukcesu.
- Rozwijanie kreatywności oraz umiejętności pracy w grupie i prezentacji.

Przebieg lekcji:

1. Wprowadzenie (10 min)

- Krótka rozmowa kierowana:
- Pytania otwierające:
 - Co to jest równość?
 - Gdzie w życiu codziennym widać nierówność?
 - Czy równość oznacza zawsze to samo, co sprawiedliwość?
- Pokazanie kilku inspirujących przykładów kobiet/mężczyzn, którzy przełamali bariery (np. pierwsza kobieta-pilot, pierwszy mężczyzna pielęgniarz w szpitalu wojskowym, itp.)

2. Zadanie 1: Mapa myśli "RÓWNOŚĆ" (25 min)

Instrukcje dla uczniów:

- Na środku kartki napiszcie lub narysujcie słowo "RÓWNOŚĆ".
- Od głównego hasła odchodzą linie do tematów:
 - Równość szans
 - Równość płci
 - Równość wobec prawa
 - Równość w dostępie do opieki zdrowotnej
 - Równość w dostępie do mieszkań
 - Równość w dostępie do transportu
- Przy każdym z tematów dopiszcie przykłady, wyzwania lub marzenia.

Wskazówka:

Zachęć uczniów do używania kolorów, rysunków i symboli.

Efekt: wspólne zawieszenie map w sali lub krótkie omówienie 2–3 wybranych przykładów.

3. Zadanie 2: Okładka z przyszłości – mój sukces dzięki równości (40 min)

Instrukcje dla uczniów:

- Wyobraźcie sobie, że jest rok 2050.
- Wasz sukces został opisany na okładce prestiżowego magazynu (np. "The New York Times", "Time", "Forbes", "Newsweek Polska").
- Stwórzcie:
 - Wasze zdjęcie lub rysunek (może być kolaż z gazet lub autorski portret).
 - Krótkie cytaty z wywiadów (np. "Uważam, że każdy ma prawo osiągać marzenia, niezależnie od płci.").
 - Nagłówek artykułu (np. „Pierwsza kobieta na Marsie”, „Pierwszy mężczyzna prezydent organizacji feministek”).
 - Krótkie hasła o Waszym sukcesie.

Materiały:

- kartki A3 lub A4, kolorowe pisaki, kredki, gazety, nożyczki, klej

Efekt: wystawa prac w klasie lub krótkie indywidualne prezentacje.

4. Podsumowanie (15 min)

- Krótka refleksja:
 - Co jest najważniejsze, aby każdy miał równe szanse?
 - Co możemy zrobić już teraz, aby przyspieszyć zmiany na lepsze?
- Dobrowolne zadanie domowe:
- Napisz krótką odpowiedź: "Jaką zmianę w dziedzinie równości chciał(a)bym zobaczyć do 2050 roku?"



Cele lekcji:

- Uświadomienie uczniom problemu homofobii w Polsce.
- Rozwijanie umiejętności prowadzenia rzeczowej dyskusji.
- Kształtowanie postawy szacunku wobec różnych opinii i emocji.
- Nauka patrzenia na problem z różnych perspektyw.

1. Wprowadzenie (10 min)

- Nauczyciel wprowadza temat: "Prawa osób homoseksualnych w Polsce" i krótko omawia aktualną sytuację prawną i społeczną (fakty, np. brak równości małżeńskiej, przypadki dyskryminacji, dane z badań społecznych).
- Następnie nauczyciel przedstawia metodę sześciu kapeluszy Edwarda de Bono, wyjaśnia rolę każdego kapelusza.

Biały kapelusz – przedstawienie faktów (np. co mówi prawo, statystyki dotyczące dyskryminacji, sytuacja w innych krajach).

Czerwony kapelusz – emocje i intuicje (np. co czują osoby homoseksualne? Jakie emocje budzi ten temat w społeczeństwie?).

Czarny kapelusz – zagrożenia i trudności (np. obawy społeczne, trudności w zmianie prawa, ryzyko podziałów społecznych).

Żółty kapelusz – korzyści i szanse (np. wzrost akceptacji, zmniejszenie przemocy, poprawa wizerunku Polski).

Zielony kapelusz – nowe pomysły i rozwiązania (np. edukacja antydyskryminacyjna, kampanie społeczne zmiany legislacyjne).

Niebieski kapelusz – podsumowanie i uporządkowanie dyskusji (osoba z niebieskim kapeluszem dba, by każdy się wypowiedział, i na koniec podsumowuje główne wnioski).

2. Przydział ról (5 min)

- Uczniowie zostają podzieleni na sześć grup (lub, jeśli grupa jest mała, każdy otrzymuje indywidualnie rolę kapelusza).
- Każda grupa/uczeń otrzymuje odpowiedni kolor kapelusza i krótką kartkę z przypomnieniem swojej roli (karta podpowiedzi do wycięcia znajduje się na kolejnej stronie).

3. Dyskusja właściwa (25 min)

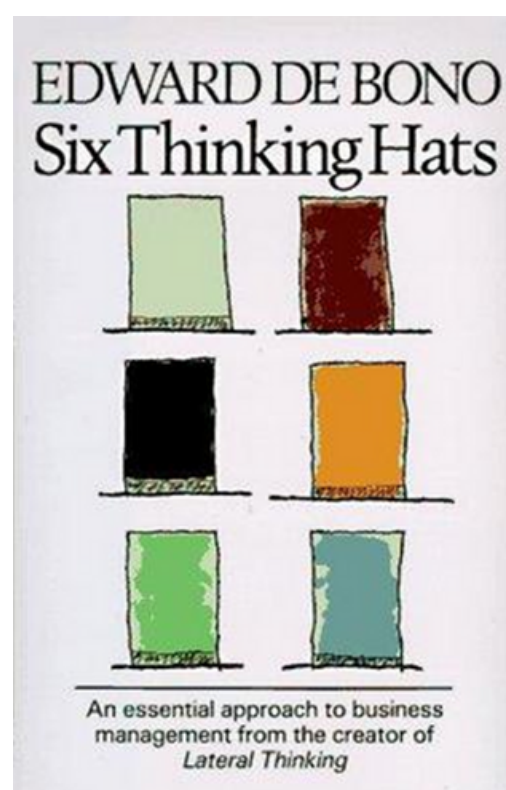
- Każda grupa wchodzi w swoją rolę i odpowiada na pytanie: „Jak powinniśmy w Polsce traktować prawa osób homoseksualnych?”
- Sugerowana kolejność wypowiedzi według schematu w punkcie 1.

Uwaga:

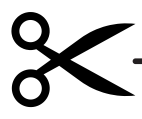
- Nauczyciel moderuje, dbając o przestrzeganie ról i szacunku w dyskusji.
- Można pozwolić uczniom notować najważniejsze punkty na tablicy.

4. Podsumowanie (5–10 min)

- Nauczyciel zadaje pytanie otwarte: „Czego nauczyła nas ta forma rozmowy o trudnych tematach?”
- Krótkie refleksje uczniów: co było dla nich najtrudniejsze, co ciekawego zauważyli.
- Podkreślenie wartości patrzenia na problem z wielu perspektyw i szacunku dla różnych punktów widzenia.



Six Thinking Hats.
Źródło: Wikipedia



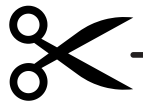
----- BIAŁY KAPELUSZ – FAKTY I DANE

Twoje zadanie: przedstawić fakty, liczby i informacje dotyczące sytuacji osób homoseksualnych w Polsce.

O czym możecie mówić:

- Jakie prawa przysługują osobom homoseksualnym w Polsce?
- Czy osoby tej samej płci mogą zawierać małżeństwa lub związki partnerskie?
- Jak często osoby LGBT+ doświadczają przemocy lub dyskryminacji? (np. wyniki badań społecznych)
- Jak wygląda sytuacja osób homoseksualnych w innych krajach Europy?

Pamiętaj: Skupiamy się tylko na faktach, nie na opiniach.



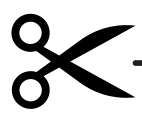
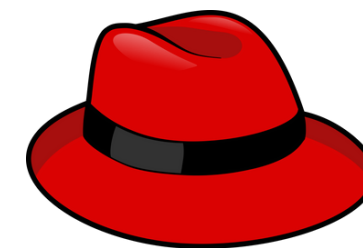
----- CZERWONY KAPELUSZ – EMOCJE I INTUICJE

Twoje zadanie: wyrazić emocje i intuicje, które wywołuje temat praw osób homoseksualnych.

O czym możecie mówić:

- Jak osoby homoseksualne mogą się czuć w Polsce?
- Jakie emocje wywołuje temat równości małżeńskiej w społeczeństwie?
- Czy temat praw LGBT+ wzbudza w tobie jakieś odczucia (strach, radość, obawę, nadzieję)?

Pamiętaj: Możesz mówić „czuję, że...”, „mam przeczucie, że...” – emocje są równie ważne jak fakty.



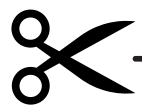
----- CZARNY KAPELUSZ – KRYTYKA I ZAGROŻENIA

Twoje zadanie: zastanowić się nad trudnościami, zagrożeniami i słabymi stronami zmian dotyczących praw osób homoseksualnych.

O czym możecie mówić:

- Jakie trudności społeczne lub prawne mogą się pojawić przy wprowadzaniu związków partnerskich?
- Czy istnieje ryzyko zwiększenia napięć społecznych?
- Jakie argumenty podają przeciwnicy zmian prawnych?

Pamiętaj: Mówimy o zagrożeniach i ryzykach, ale w sposób spokojny i rzeczowy.



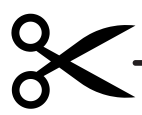
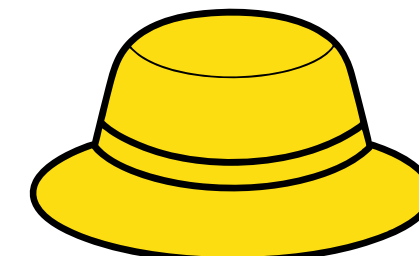
----- ŻÓŁTY KAPELUSZ – OPTYMIZM I KORZYŚCI

Twoje zadanie: przedstawić korzyści i pozytywne strony działań na rzecz równości osób homoseksualnych.

O czym możecie mówić:

- Jak zmiany prawne mogą wpłynąć pozytywnie na społeczeństwo?
- Jakie szanse pojawiają się dzięki większej akceptacji osób LGBT+?
- Jakie pozytywne przykłady z innych krajów możecie podać?

Pamiętaj: Szukaj plusów i dobrych stron, nawet jeśli temat jest trudny.



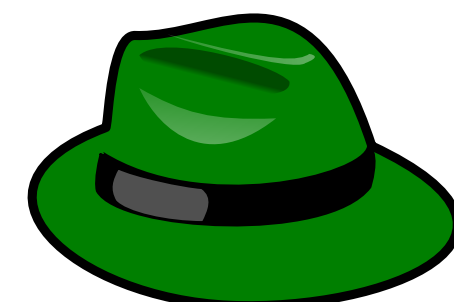
----- ZIELONY KAPELUSZ – KREATYWNOŚĆ I NOWE POMYSŁY

Twoje zadanie: zaproponować kreatywne rozwiązania i nowe pomysły dotyczące poprawy sytuacji osób homoseksualnych w Polsce.

O czym możecie mówić:

- Jakie działania edukacyjne, kampanie społeczne mogłyby zmienić podejście społeczeństwa?
- Jakie ustawy lub zmiany prawa mogłyby pomóc?
- Jakie nowe inicjatywy mogą zmniejszyć homofobię w szkołach, mediach, polityce?

Pamiętaj: Myśl niestandardowo i twórczo – każdy pomysł się liczy!



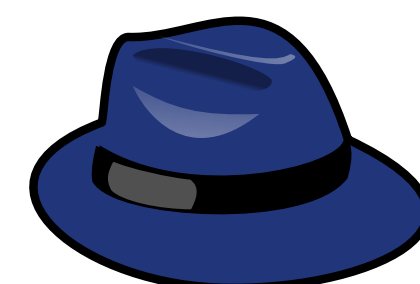
----- NIEBIESKI KAPELUSZ – ORGANIZACJA I KONTROLA

Twoje zadanie: pilnować porządku dyskusji i podsumować rozmowę.

Twoje działania:

- Dbaj, by każdy kapelusz się wypowiedział.
- Przypominaj o zasadach dyskusji: szacunek, brak przerywania.
- Na koniec podsumuj główne wnioski – jakie argumenty i pomysły się pojawiły?

Pamiętaj: Jesteś jak moderator – pomagasz grupie myśleć jasno i spokojnie.





WOLNOŚĆ



SCENARIUSZ LEKCJI 1: WOLNOŚĆ I ROLA MEDIÓW

CELE LEKCJI:

- Zrozumienie pojęcia wolności i jego znaczenia w życiu społecznym.
- Poznanie funkcji mediów w kontekście wolności.
- Rozwijanie kreatywności i umiejętności krytycznego myślenia.
- Praktyczne wykorzystanie humoru i symboli do komentowania rzeczywistości (tworzenie memu).

1. Wprowadzenie – rozmowa kierowana 10 minut

- Pytania do dyskusji:
 1. Co dla Was oznacza wolność?
 2. Czy wolność to brak ograniczeń? Dlaczego?
 3. Czy można mieć wolność bez odpowiedzialności?
- Nauczyciel zapisuje główne skojarzenia uczniów na tablicy lub flipcharcie.

2. Zadanie 1: Funkcje mediów w społeczeństwie (15 min)

Instrukcje dla uczniów:

- W parach lub małych grupach wymieńcie i opiszcie co najmniej pięć funkcji mediów w kontekście wolności i demokracji.

Wskazówki: (nauczyciel może je podpowiedzieć, jeśli uczniowie potrzebują pomocy)

- Funkcja informacyjna – dostarczanie faktów o świecie.
- Funkcja kontrolna (tzw. "czwarta władza") – kontrolowanie działań władzy.
- Funkcja opiniotwórcza – kształtowanie opinii publicznej.
- Funkcja rozrywkowa – zapewnianie rozrywki i odpoczynku.
- Funkcja edukacyjna – wspieranie edukacji i rozwoju wiedzy.

Grupy zapisują swoje odpowiedzi na dużych kartkach lub prezentują je ustnie.

3. Zadanie 2: Stwórz mem o wolności (20 min)

Instrukcje dla uczniów:

- Zadanie indywidualne lub w parach.
- Stwórzcie mem (krótki obrazek z podpisem) związany z tematem wolności.

Wskazówki:

- Mem może być poważny lub zabawny, ale powinien wyrażać Wasze rozumienie wolności (np. "Wolność słowa – bo każdy ma coś do powiedzenia", "Wolność nie znaczy: 'róbta co chceta'").
- Jeśli jest możliwość techniczna (komputery/tablety), uczniowie mogą korzystać z darmowych kreatorów memów online (np. Canva, Imgflip).
- W wersji papierowej – rysują mem ręcznie na kartkach A4.

4. Prezentacja i podsumowanie (5–10 min)

- Uczniowie prezentują swoje memy przed klasą lub robią mini-wystawę w sali.





GRA EDUKACYJNA: WOLNOŚĆ WYBORU

Cel gry:

- Zrozumienie, czym jest wolność, gdzie są jej granice i jak wygląda jej ograniczanie w realnych sytuacjach społecznych i osobistych.
- Ćwiczenie umiejętności argumentacji, dyskusji i empatii.

Zasady gry:

1. Podział na role w grupie:

W każdej grupie uczniowie wybierają:

- Rzecznika grupy (prezentuje wnioski),
- Adwokata wolności (szuka sposobów na poszerzenie wolności w scenariuszu),
- obrońcę ograniczeń (szuka powodów, dla których ograniczenia są uzasadnione),
- Sekretarza (sporządza notatki).

2. Scenariusze sytuacyjne:

Każda grupa losuje scenariusz (lub wybiera spośród kilku przygotowanych).

Dodatkowe scenariusze mogą obejmować np.:

- Nastolatek chce farbować włosy na jaskrawe kolory, szkoła wprowadza zakaz.
- Uczeń chce prowadzić bloga o problemach szkolnych, ale boi się konsekwencji.
- Uczennica chce kandydować do samorządu, choć pochodzi z mniejszości narodowej i spotyka się z niechęcią.

3. Dyskusja w grupie:

- Wyjaśnienie, gdzie i dlaczego wolność jest ograniczona.
- Znalezienie argumentów za ograniczeniem i argumentów za większą wolnością.
- Propozycja kompromisu lub alternatywnego rozwiązania.

4. Wymiana scenariuszy:

Po 10–15 minutach grupy wymieniają się scenariuszami i:

- Oceniają argumentację poprzedniej grupy (np. czy propozycje są realistyczne, sprawiedliwe).

5. Mini-debata:

Kilka wybranych scenariuszy omawia się na forum klasy.

Można poprowadzić szybką debatę typu "za/przeciw" — grupy muszą zająć stanowisko i je obronić.

6. "Skala wolności":

Na zakończenie uczniowie ustawiają się fizycznie w sali wzdłuż linii (np. od "wolność ponad wszystko" do "ograniczenia są czasem konieczne") i krótko tłumaczą swoją pozycję.

To ćwiczenie świetnie pokazuje, że postrzeganie wolności jest bardzo różne!

Dodatkowe urozmaicenia:

- Karty specjalne – podczas pracy grupy mogą losowo dobrać kartę typu:
 - "Rodzice zmieniają zdanie – co teraz?"
 - "Nowe prawo nakazuje coś wbrew Twoim planom – jak reagujesz?"
 - "Znajomi wywierają presję – co robisz?"
- Punkty dla grup – za najbardziej przemyślane argumenty lub najciekawsze rozwiązanie kompromisowe.
- Czasowa presja – na przygotowanie odpowiedzi jest np. 7 minut — zwiększa dynamikę i emocje.

Przykład kart do losowania:

Karta 1: "W Twoim scenariuszu pojawia się nowy zakaz – czy podtrzymasz swoje stanowisko?"

Karta 2: "Pojawiła się możliwość mediacji – stwórz propozycję kompromisu."

Karta 3: "Twoja decyzja musi teraz uwzględniać dobro wspólnoty. Co zmienisz?"





SCENARIUSZ LEKCJI 3: WOLNOŚĆ – RÓŻNE SPOJRZENIA, JEDNA WARTOŚĆ

Cele lekcji:

- Poznanie wybranych filozoficznych koncepcji wolności (wolność "od" i wolność "do").
- Uświadomienie sobie, że pojęcie wolności ma różne znaczenia w różnych epokach i kulturach.
- Rozwijanie umiejętności argumentowania, pracy zespołowej, refleksji i empatii.

Przygotowanie i materiały

1. Karteczki, flipchart/tablica, mazaki.
2. Krótkie cytaty lub streszczenia myśli filozofów:
 - Jean-Jacques Rousseau
"Człowiek rodzi się wolny, a wszędzie jest w kajdanach." (oryginalny cytat z "Umowy społecznej")
Sens: Wolność naturalna człowieka jest ograniczana przez społeczne zasady i struktury.
 - John Stuart Mill
"Granice mojej wolności wyznacza wolność drugiego człowieka." (parafraza idei z "O wolności")
Sens: Wolność jednostki kończy się tam, gdzie zaczyna się szkoda dla innych.
 - Isaiah Berlin
"Wolność to albo brak przeszkód ze strony innych (wolność negatywna), albo możliwość realizowania własnych celów (wolność pozytywna)."
(sparafrazowane z wykładu "Dwie koncepcje wolności", 1958)
Sens: Berlin odróżnia wolność jako brak ograniczeń i wolność jako samorealizację.
 - Sokrates
"Człowiek jest naprawdę wolny tylko wtedy, gdy panuje nad sobą."
(parafraza idei z "Obronny Sokratesa" i "Uczty" Platona)
Sens: Wolność polega na samopoznaniu, rozumieniu siebie i kierowaniu własnym życiem.
 - Hannah Arendt
"Wolność istnieje tam, gdzie ludzie spotykają się i działają razem w przestrzeni publicznej."
(oparte na "O rewolucji" i "Kondycji ludzkiej")
Sens: Wolność to aktywne uczestnictwo w sprawach wspólnych, a nie samotna niezależność.

1. Rozgrzewka — "Co to jest wolność?" (10 min)

- Uczniowie odpowiadają na pytanie:
„Jak byś wyjaśnił/wyjaśniła osobie z innego świata, czym jest wolność?”
- Nauczyciel kilka odpowiedzi zapisuje na tablicy.

2. Praca w grupach – Koncepcje wolności wg filozofów (20 min)

- Uczniów dzielimy na 4–5 grup. Każda grupa otrzymuje cytat jednego filozofa (skorzystaj karty pracy na następnej stronie)

Zadanie:

- Zinterpretujcie cytat w 2–3 zdaniach.
- Wymyślcie krótki mini-scenariusz (drama): scenkę ilustrującą rozumienie wolności według "Waszego" filozofa (2–3 minuty na występ).

Przykład:

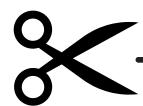
- Grupa z Rousseau pokazuje człowieka, który z jednej strony chce być wolny, ale z drugiej żyje pod władzą zasad społecznych.

3. Mini-drama – prezentacja scenek (15 min)

- Grupy przedstawiają swoje scenki.
- Po każdej scenie klasa próbuje odgadnąć, który filozof lub jaka koncepcja wolności została przedstawiona (jeśli praca nad filozofią była utrzymana w tajemnicy).

Warianty rozszerzone:

- Debata oksfordzka: Teza: „Wolność jednostki powinna być ograniczana dla dobra wspólnego.”
- Mapowanie wolności: uczniowie tworzą mapę pojęć: rodzaje wolności, zagrożenia dla wolności, sposoby jej ochrony.



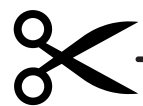
Jean-Jacques Rousseau

Cytat:

"Człowiek rodzi się wolny, a wszędzie jest w kajdanach."

Pytania pomocnicze:

- Co oznacza "kajdany" w życiu społecznym według Rousseau?
- Czy można żyć w społeczeństwie i być w pełni wolnym?
- Czy zgadzasz się z tym, że społeczeństwo ogranicza naszą wolność? Dlaczego tak/nie?



John Stuart Mill

Cytat:

"Granice mojej wolności wyznacza wolność drugiego człowieka."

Pytania pomocnicze:

- Dlaczego według Milla wolność musi mieć granice?
- Podaj przykład sytuacji, w której Twoja wolność może naruszać cudze prawa.
- Czy ograniczenie wolności w niektórych przypadkach jest sprawiedliwe?



Isaiah Berlin

Cytat:

"Wolność to albo brak przeszkód ze strony innych (wolność negatywna), albo możliwość realizowania własnych celów (wolność pozytywna)."

Pytania pomocnicze:

- Jak rozumiesz różnicę między wolnością negatywną i pozytywną?
- Która forma wolności wydaje Ci się ważniejsza we współczesnym świecie? Dlaczego?



Sokrates

Cytat:

"Człowiek jest naprawdę wolny tylko wtedy, gdy panuje nad sobą."

Pytania pomocnicze:

- Co oznacza "panowanie nad sobą" według Sokratesa?
- Czy samodyscyplina jest konieczna, aby być wolnym?
- Podaj przykład sytuacji, w której samokontrola dała Ci większe poczucie wolności.



Hannah Arendt

Cytat:

"Wolność istnieje tam, gdzie ludzie spotykają się i działają razem w przestrzeni publicznej."

Pytania pomocnicze:

- Dlaczego Arendt łączy wolność z życiem publicznym i działaniem?
- Czy można być wolnym, nie uczestnicząc w życiu społecznym?
- Podaj przykład wspólnego działania, które może wzmacniać wolność.



Instrukcja dla uczniów:

W grupie przeczytajcie cytaty, przedyskutujcie pytania pomocnicze, a potem przygotujcie krótką prezentację (lub scenkę) ilustrującą rozumienie wolności według Waszego filozofa.



WSPÓLNOTA



QUIZ: WSPÓLNOTA EUROPEJSKA

1. W skład Grupy Wyszehradzkiej wchodzi:

- a) Polska, Grecja, Czechy, Węgry
- b) Rumunia, Grecja, Czechy, Węgry
- c) Polska, Słowacja, Czechy, Węgry
- d) Polska, Słowacja, Czechy, Niemcy

2. Wskaż, które kraje należą do strefy euro:

- a) Polska, Niemcy, Francja, Włochy
- b) Węgry, Niemcy, Francja, Włochy
- c) Szwecja, Niemcy, Czechy, Dania
- d) Słowacja, Niemcy, Francja, Włochy

3. Państwo, w którym reżim komunistyczny upadł w wyniku tzw. aksamitnej rewolucji, to:

- a) Polska
- b) Węgry
- c) Litwa
- d) Czechosłowacja

4. Ile państw członkowskich liczy Unia Europejska po Brexicie?

- a) 28
- b) 27
- c) 26
- d) 25

5. Siedziba Parlamentu Europejskiego znajduje się w:

- a) Brukseli
- b) Strasburgu
- c) Luksemburgu
- d) Genewie

6. Który z poniższych krajów NIE jest członkiem Unii Europejskiej?

- a) Chorwacja
- b) Norwegia
- c) Słowenia
- d) Portugalia

Klucz odpowiedzi: 1c, 2d, 3d, 4b, 5b, 6b





Cele lekcji:

- Uczeń wyjaśnia, czym jest Unia Europejska i jakie ma główne cele.
- Uczeń potrafi wskazać najważniejsze wydarzenia związane z integracją europejską.
- Uczeń analizuje mocne i słabe strony UE oraz jej szanse i zagrożenia.
- Uczeń rozróżnia prawdziwe i fałszywe informacje dotyczące UE.

1. Wprowadzenie (10 min)

- Krótkie pytanie otwierające: „Z czym kojarzy Wam się Unia Europejska?”
- Nauczyciel zapisuje odpowiedzi uczniów na tablicy, grupując je w kategorie (np. gospodarka, kultura, podróże).

2. Część główna (35 min)

Zadanie 1: Wskaż zdania prawdziwe

- 1) Wstąpienie Polski do Unii Europejskiej zostało poprzedzone ogólnokrajowym referendum.
- 2) Do głównych organów UE należą Parlament Europejski i Komisja Europejska.
- 3) Polska wstąpiła do Unii Europejskiej w 2024 roku.
- 4) Polscy żołnierze uczestniczą w operacjach wojskowych prowadzonych przez armię UE.

- Uczniowie pracują indywidualnie lub w parach, rozwiązując pierwsze zadanie.
- Następnie nauczyciel omawia odpowiedzi: (pierwsze 2 zdania prawdziwe, 3) Fałsz (powinno być 2004 rok), 4) (UE nie posiada własnej armii).

Zadanie 2: Wybierz Prawda/Fałsz

Zdanie	Prawda	Fałsz
Polska przystąpiła do Unii Europejskiej 1 maja 2004 r., wraz z dziewięcioma innymi państwami.		
Unia Europejska została powołana w celu obrony przed ewentualnym atakiem militarnym ZSRS. .		
Australia i Nowa Zelandia są członkami Unii Europejskiej.		
Unia Europejska charakteryzuje się cechami zarówno federacji, jak i organizacji międzynarodowej.		
Z przynależnością do Unii Europejskiej wiąże się możliwość otrzymywania dotacji z jej budżetu.		

- Uczniowie zaznaczają odpowiedzi, a potem nauczyciel wyświetla/rozdaje klucz:
Polska – Prawda
Obrona przed ZSRS – Fałsz
Australia i Nowa Zelandia – Fałsz
Cechy federacji i organizacji – Prawda
Dotacje z budżetu UE – Prawda

Zadanie 3: Uporządkuj wydarzenia w kolejności chronologicznej.

- 1) Przystąpienie Polski do Unii Europejskiej.
- 2) Powstanie Unii Europejskiej.
- 3) Utworzenie Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej.
- 4) Upadek komunizmu w Europie.
- 5) Utworzenie Europejskiej Wspólnoty Węgla i Stali.

KLUCZ: 53421





Zadanie 4: Analiza SWOT (10 min)

- Uczniowie dzielą się na 4 grupy – każda grupa opracowuje jedną część SWOT:
- Analiza SWOT składa się z następujących kroków:
 1. Identyfikacja wewnętrznych sił i słabości - czyli tego, co firma robi dobrze i źle.
 2. Ocena zewnętrznych szans i zagrożeń - czyli tego, co może mieć pozytywny lub negatywny wpływ na firmę.
 3. Określenie strategii działania - czyli decyzji dotyczących sposobu wykorzystania sił i szans oraz minimalizacji słabości i zagrożeń.

Analiza SWOT



Przykładowa Analiza SWOT Źródło: Wikipedia

Przykładowe odpowiedzi:

- Siły (np. wspólny rynek, stabilność)
- Słabości (np. trudności w podejmowaniu decyzji)
- Szanse (np. rozwój nowych technologii)
- Zagrożenia (np. kryzysy migracyjne, rosnący eurosceptycyzm)

Analiza SWOT to narzędzie wykorzystywane w planowaniu strategicznym, które pomaga ocenić siły (Strengths), słabości (Weaknesses), szanse (Opportunities) i zagrożenia (Threats) organizacji lub projektu. Jest to metoda pozwalająca na identyfikację kluczowych czynników wpływających na sukces przedsięwzięcia oraz określenie strategii działania. Analiza SWOT jest często stosowana w biznesie, ale także w innych kontekstach, np. przy podejmowaniu ważnych decyzji osobistych lub zawodowych.

- Każda grupa prezentuje swoją część na tablicy lub plakacie.

3. Podsumowanie (5 min)

- Krótkie pytanie na zakończenie: „Co według Was jest największą zaletą przynależności Polski do UE?”
- Nauczyciel podsumowuje, kładąc nacisk na wartość integracji europejskiej i wyzwania na przyszłość.

DODATEK DYDAKTYCZNY

W dodatku dydaktycznym zawartym w “Wiedzy o Unii Europejskiej. Podręcznik dla nauczyciela” zachęcaliśmy do stosowania metodyki design thinking, przedstawiając krok po kroku, jak można ją zastosować w szkole w celu kreatywnego rozwiązywania problemów i rozwijania skutecznej pracy zespołowej. Pierwszym etapem tego procesu jest empatia. W kontekście pracy z tematami trudnymi, które mogą wywoływać silne emocje i kontrowersje społeczne, polityczne czy etyczne, empatia staje się kluczowym elementem procesu nauczania.

Aby w pełni zrozumieć i wczuć się w perspektywę innych osób, uczniowie powinni mieć możliwość bezpośredniego kontaktu z rzeczywistością drugiego człowieka, z jego doświadczeniami, przeżyciami oraz problemami. Jednym ze skutecznych sposobów rozwijania empatii i zrozumienia dla drugiego człowieka jest przeprowadzenie wywiadu. Wywiad stanowi nie tylko narzędzie zdobywania wiedzy, ale także sposób na głębsze zrozumienie, jak żyją inni, jakie mają wyzwania oraz jak postrzegają świat. Tego rodzaju doświadczenie pozwala uczniom przejść od abstrakcyjnych pojęć i teorii do realnych, często osobistych historii

Na kolejnych stronach znajdziesz szczegółową instrukcję, która pomoże uczniom w rzetelnym przygotowaniu się do przeprowadzenia wywiadu. Celem tego materiału jest ułatwienie uczniom procesu przeprowadzania wywiadu w sposób systematyczny i profesjonalny, by uzyskali możliwie najbardziej wartościowe informacje. Zamiast polegać wyłącznie na gotowych źródłach wiedzy, uczniowie stają się badaczami i odkrywcami, ucząc się, jak pozyskiwać wiedzę z pierwszej ręki. Tego rodzaju podejście daje im okazję, by sami przeanalizowali zagadnienia i dostrzegli różne perspektywy. Przeprowadzanie wywiadu rozwija umiejętność aktywnego słuchania. Uczniowie uczą się nie tylko zadawania pytań, ale również uważnego słuchania odpowiedzi oraz odpowiedniego reagowania na nie. Jest to fundament skutecznej komunikacji, szczególnie w sytuacjach, w których rozmówca dzieli się swoją osobistą historią lub przekonaniem. Kolejną umiejętnością, którą rozwija wywiad, jest formułowanie trafnych pytań. Uczniowie będą musieli nauczyć się zadawać pytania otwarte, precyzyjne, które są dostosowane do osoby, z którą prowadzą rozmowę. Umiejętność ta jest przydatna nie tylko w kontekście wywiadu, ale także w nauce krytycznego myślenia i poszukiwania rozwiązania.

Wreszcie dzięki wywiadowi uczniowie mają także okazję do wzmocnienia empatii. Kontakt z osobą, która miała inne doświadczenia życiowe, pozwala uczniom dostrzec bogactwo różnorodnych perspektyw. Tego typu aktywność uczy szacunku dla innych, rozwoju wewnętrznego i otwartości na nowe punkty widzenia. Przeprowadzając wywiad, uczniowie zyskują nie tylko praktyczną wiedzę, ale również poczucie odpowiedzialności za słowo, za sposób, w jaki przedstawiają innych, i za przekazywaną przez siebie wiedzę.





Wywiad

Zastanów się co jest potrzebne, aby przeprowadzić wywiad? Jakie wywiady sam lubisz oglądać/słuchać? Skonfrontuj własne pomysły z poniższymi propozycjami:

Jak znaleźć rozmówców do wywiadu?

- Poproś znajomych/rodzinę o kontakt.
- Idź tam, gdzie spodziewasz się ich znaleźć (np. robisz wywiad z kelnerem to idź do najbliższej restauracji).
- Wyszukaj online.

Czy będą chcieli ze mną rozmawiać?

- Tak, gdyż ludzie lubią pomagać lub czuć się „autorytetami”.

Jak zachęcić do udzielenia wywiadu?

- Uspokój rozmówcę np.: „Nie musisz się w żaden sposób przygotowywać”, to potrwa „tylko 20 minut”.

Gdzie przeprowadzić wywiad?

- Najlepiej w miejscu dotyczącym wywiadu, czyli np. z dziennikarzem lokalnej gazety w jego redakcji. W trakcie pobytu w tym miejscu wiele pytań nasunie się samo.
- Dobrym miejscem jest też kawiarnia, która jest neutralnym miejscem dla obu stron.

Jak rozpocząć wywiad?

- Spraw, aby rozmówca poczuł się komfortowo. Ważne, aby poczuł się potrzebny. Powiedz np. „To dla mnie ważne, że mogę z Tobą porozmawiać”.

Ważne zasady:

- W wywiadzie zachowuj się, jak uczeń, który słucha mistrza.



- To czego ludzie nie mówią jest tak samo ważne, jak to co mówią.
- Ćwicz! Im więcej przeprowadzonych wywiadów, tym kolejne będą lepsze.

Nagrywać czy nie?

- Jeśli nagrywasz dźwięk i obraz to pamiętaj o zgodzie rozmówcy!
- Pamiętaj też, że ludzie są ostrożniejsi, gdy coś nagrywasz. Odpowiedzi będą mniej szczerze.
- Jednocześnie gdy nagrasz nic Ci nie umknie.
- Masz dowód, że rozmówca tak właśnie powiedział.

Notowanie w wywiadzie

- Nie ma opcji, aby zanotować wszystko. Staraj się znaleźć własną metodę zapisu najważniejszych informacji.

Solo czy w parze?

- Dużym ułatwieniem jest praca w zespole dwuosobowym. Jedna osoba zadaje pytania, utrzymuje kontakt wzrokowy i prowadzi wywiad. Druga tylko i wyłącznie notuje.

Koniec wywiadu

- Daj rozmówcy swój czas. Nie uciekaj zaraz po zakończeniu wywiadu.
- Czy masz jakieś pytania do mnie?
- Daj rozmówcy poczucie, że bardzo Ci pomógł.
- Podziękuj za poświęcony czas i wiedzę, którą dostałeś.



Zanim zaczniesz opracowywać pytania zastanów się najpierw jaki ma być temat rozmowy? Co tak naprawdę chcesz się dowiedzieć? Co jest ważne? Co już zdaje się, że wiesz, a chciałbyś potwierdzić?

Przygotuj pytania do wywiadu. Możesz się wspomóc poniższymi radami:

O co można pytać?

- teraźniejszość np. „Jak wygląda obecna sytuacja...?”
- przeszłość np. „Jak to robiono dawnej?”
- przyszłość np. „Co będzie, gdy...?”
- problem np. „Jakie narzędzia/produkty/stosujesz, aby rozwiązać ten problem?”
- kreatywne rozwiązanie problemu np. „Gdybyś miał nieograniczone środki, to jak rozwiązałbyś ten problem?”
- co chcesz być spytany np. „Co jest jeszcze ważnego w tym temacie?”
- zdarzenie np. „Gdzie się nie udało? Co X powinien zrobić?”

Ważne zasady:

- Pamiętaj wywiad to rozmowa, a nie przeczytanie i zadanie z góry ustalonych pytań!
- Przygotuj sobie pytania i schemat spotkania, ale bądź elastyczny. Pozwól też mówić rozmówcy.
- Pytanie nie powinno zaczynać się od „Czy...”. Wtedy najczęstszą odpowiedzią jest tak lub nie. Unikaj pytań zamkniętych.

Dużym ułatwieniem jest przygotowanie sobie wcześniej czegoś w rodzaju gotowego formularza z najważniejszymi pytaniami i zostawionym miejscem na odpowiedzi.

Zanim rozpoczniesz prawdziwy wywiad pokaż swoje propozycje kolegom lub nauczycielom. Być może jest jeszcze coś co pominąłeś lub o co jeszcze byłoby warto zapytać.